

0. 2.

Slovatnému právnímu
č. 2. pánu JUDr. Františku Storchovi,
c. s. řádnému universitnímu profesorovi,

Hájení

věnuje v obzvláštní
úctě

Učitel.

obviněného (podezřelého) v řízení přípravném.

Napsal

JUDr. Josef Prušák.

(Vyňato z časopisu „Právník“ XXXVIII.)

ODKAZ
PROF. DRA FRANTIŠKA STORCHA,
UNIVERSITĚ MASARYKOVĚ.

V PRAZE.

Tiskem dra. Edvarda Grégra. — Nákladem vlastním.

1899.

Všeobecným ve vědě práva trestního je dnes názor, že řízení přípravné, tak jak řádem trestním z roku 1873. je upraveno, nikterak neodpovídá zásadám, na nichž je, neb alespoň býti měl zákon ten zbudován. Zásada obžalovací a z ní vyplývající zásada rovného postavení stran procesních, zásada veřejnosti a bezprostřednosti nedošly v něm svého provedení, staré řízení inkvisiční, jež odstraniti bylo účelem nového zákona, nalezlo zde vlídného přijetí a bezpečného útulku, aby v samých základech podrývalo všechny modernější snahy a pohodlně do ostatních částí řízení mohlo se vplížit. Zásadní rozdíl mezi dnešním řízením přípravným a dřívějším řízením inkvisičním těžko lze nalézt, a existuje-li nějaké ustanovení zákonné, jež proti tomu bylo by lze uvést, je to většinou ustanovení více pro dobrou vůli, než pro praktickou potřebu. Stíhaný je tu opětně pouhým předmětem řízení, jímž inkvisice ve svém rozkvětu ho učinila, práva jemu poskytnutá jsou tak nepatrná, že těžko o nich mluvíti. Osud jeho svěřen je rukám soudce vyšetřujícího, od jehož lidskosti závisí, zda postavení stíhaného alespoň snesitelným bude lze nazvati. Nejdůležitější práva občanská, základními zákony jemu zaručená, stávají se zde pochybnými, nejdražší statek osobní svobody, jehož jinak toliko ti, kteří z nějakého skutku trestného byli usvědčeni, proň odsouzeni, mohou býti zbaveni, může mu býti odňat. Ale přísnost zákonodárcova nebyla tím ještě dovršena; stíhaný je též téměř úplně zbaven svého práva nejpřirozenějšího, práva vlastní obrany, jehož zákon mimo jeho ni-

komu nedovolil si odpírati; musí klidně k tomu přihlížeti, jak stroj trestního vyšetřování zvolna postupuje, jak důvody žalobní proti němu se hromadí, sám však ku svému prospěchu nemůže téměř ničeho učiniti.

Z různých stran bylo z různých důvodů k tomu poukazováno, že reforma dnešního řízení přípravného je nutná, že veškeré vymoženosti, jichž dnešním řádem trestním měli jsme dosáhnouti, stávají se velice pochybnými, když nejdůležitější část řízení trestního, řízení přípravné, dle zcela jiných zásad, než hlavní přelíčení, je upraveno, že zásady řízení přípravné ovládající nutně i v hlavním přelíčení platnost si zjednávají, že proces trestní, jenž v počátku svém je inkvisiční, zůstává takovým až do konce. — Jakým způsobem reforma státi by se měla, nechci zevrubněji rozebrati, není to též úkolem mého pojednání, domnívám se však, že starý spor o to, kdo vésti má řízení přípravné, zda soudce neb žalobce, jenž u nás počátkem svým více než o deset let dnešní zákon o řízení trestním předchází, veliké je tu důležitosti. Správným rozhodnutím této otázky dojdou zajisté i ostatní návrhy opravné svého rozřešení. — Účelem práce mé je toliko poukázati k nespravedlivému postavení stíhaného v řízení přípravném a to ještě s tím omezením, že chci pouze nedostatečného hájení jeho zájmů procesních si všimati.

Všeobecné důvody, jež přimlouvají se za zastupování stran soukromých v jejich záležitostech právních zvláštními k tomu povolányými osobami práva znalými, zejména neznalost práva a zvyklostí soudních, jakož i častá nezpůsobilost účastníků zájmy své osobně hájiti, platí v právu trestním ve větší míře, než v právu civilním. V řízení trestním jedná se o nejdůležitější práva obviněného, jím bezohledně se zasahuje v nejindividuálnější jeho sféru právní, v něm rozhoduje se o tom, zda zůstane i na dále člověkem zachovalým, neb zda přikázán bude k té třídě společenské, již nejen stát rozličná práva, jinak občanům poskytnutá, odnímá, ale jež také namnoze všech oprávnění, ze života společenského vyplývajících, je zbavena. Stíhaný je si dobře vědom tohoto svého postavení, stává se často malomyslným a pozbývá potřebného klidu a náležité rozvahy, aby zájmy své sám dostatečně mohl obhájeti. Již z tohoto důvodu je patrné, že nezbytně zapotřebí má rádce a obhájce, jenž mohl by ho podporovati, po případě vše předsevzíti, čeho k ochraně jeho je zapotřebí. Oprávněnost požadavku toho však vystupuje ještě jasněji, uvážíme-li, že zákon stíhaného

často omezuje ve volném užívání jeho práv, že i osobní svobody zbaven býti může a tím i možnosti, vyhledávati a opatřiti si důkazy vlastní nevinou a ostatní prostředky své obrany. Avšak sám cíl řízení trestního, zjištění pravdy materiální, za to se přimlouvá, aby hned od počátku hájení stíhaného v míře největší dostalo se průchodu, by největší možnost mu byla poskytnuta, aby vše, co základ obžaloby mohlo by zviklati, co jeho nevině nebo menší trestnosti mohlo by nasvědčovati, k platnosti mohl přivesti.¹⁾ Obhájce nemá tu býti pouze pomocníkem stíhaného, nýbrž též pomocníkem soudcovým, má tohoto chrániti před možným omylem a při hledání pravdy má mu býti nápomocným. Má brániti tomu, aby soudce, spravedlnost vykonávající, snad proti vůli své nestal se nespravedlivým; každé omezení obhajování je již samo sebou počátkem bezpráví.

Tento přirozený požadavek řádného obhajování po celou dobu řízení, ve všech jeho částech, došel však dosud nedostatečného povšimnutí; přihlédneme-li k tak zvaným reformovaným řádům trestním, shledáme většinou, že rozmanitá ustanovení zákonná řádné obhajování stíhaného v určitých obdobích procesních naprosto činí nemožným. Příčina spočívá v okolnosti již svrchu uvedené, že řízení rozděleno je v různá období, z nichž řízení přípravné dle zcela jiných zásad, než hlavní přelíčení je upraveno. — Inkvisiční ráz přípravného vyhledávání a vyšetřování, písemnost a tajnost, způsobily, že veškeré vady starého řízení do nových zákonů byly přeneseny, že stíhaný přestal býti ve stadiu přípravném de facto stranou procesní, že, stav se inkvisitem, podrobeným výsledku po případě i vazbě vyšetřovací, zbaven byl též úplně, neb alespoň největší měrou, práva, dáti se hájiti a obhájcem svým zastupovati. Nesrovnalost tato a nebezpečí z ní vyplývající jsou však v moderním procesu ještě tím zvýšeny, že práva, žalobci i v tomto období propůjčená, nehledě k výhodám, jež s veřejným úřadem státního zástupce ipso facto jsou spojeny, nepatrná práva stíhaného daleko převyšují, že vyšetřující soudce namnoze pod dozor veřejného žalobce jest postaven.

Zákonodárce byl si většinou nedostatků těchto dobře vědom, domníval se však, že doba k důsledné reformě ještě nenadešla. Spravedlivému požadavku národů o reformu stávajícího řízení trestního mělo sice býti vyhověno, při tom však z dosavadního práva mělo se za-

¹⁾ Storch, Řízení trestní rakouské. I. str. 311.

chovati, co se jen dalo. Duch inkvisiční byl ještě příliš silný, než aby tak najednou mohl býti odstraněn, obviněný nemohl jedním dnem z pouhého předmětu řízení státi se stranou procesní, obdařenou veškerými právy, důsledně z postavení takového vyplývajícími. Práva jemu poskytnutá musila býti taková, aby sice vzbuzovala alespoň přesvědčení o dobré vůli zákonodárcově, nesměla však jíti tak daleko, aby stíhaný přestal býti tím, čím dosud byl, bezmocnou loutkou v rukou inkvirentových. Z příčiny té shledáváme v jednotlivých rádech trestních předpisy zákonné, jež sice mluví o stíhaném jako straně procesní, jež poskytují mu na první pohled práva dosti rozsáhlá, jež však ve skutečnosti k ochraně jeho naprosto jsou nedostatečná, nejrozmanitějším omezením podrobena. — Mezi nimi první místo zaujímá právo po celou dobu řízení, tedy i v řízení přípravném, zřídit si obhájce.

Nechci se zmiňovati šíře o tom, že pouhé „připuštění“ obhájce v celém řízení, neb určité jeho části, nikterak neodpovídá základním zásadám spravedlnosti, že jím rozeznávají se lidé, již obhájce si mohou zřídit, a lidé, již tak učiniti nemohou, protože potřebných k tomu prostředků se jim nedostává, že nesrovnalost jednotlivých tříd majetkových před zákonem je tím zaručena, a ochrana obviněného illusorní se stává, věc ta vedla by příliš daleko — jisto však je, že i v těch případech, v nichž strana je schopna obhájce si zřídit, práva tomuto poskytnutá v řízení přípravném jsou nedostatečná.²⁾ Zmínil jsem se již z předu, že příčina toho spočívá v inkvisičním rázu řízení přípravného, jež v konečném svém vývoji formální hájení obviněného naprosto učinilo zbytečným, namnoze i výslovně je odstranilo.

Je nepopíratelno, že zásady, řízení trestní ovládající, ve velké míře na obhajování obviněného působí, že jinak je v processu akkusačním, kde proti sobě stojí dvě stejné silné strany, podporovány jsoouce ústností a bezprostředností řízení, jinak v processu inkvisičním, kde obviněný je stále v nerovném boji proti soudci vyšetřujícímu.³⁾ Historický vývoj řízení trestního poučuje nás o tom, že process akkusační ve velké míře obhajování obviněného podpo-

²⁾ Dle rak. řádu trest. připouští se zástupce chudých k provedení určitých obviněným ohlášených opravních prostředků, k odůvodnění jím ohlášených námitek proti spisu obžalovacímu a k hlavnímu přelíčení. K provedení jiných procesních úkonů nelze zástupce chudých žádati. §. 41. odst. 3. tr. ř.

³⁾ Zachariae, Handbuch des deutsch. Strafprozesses II. str. 274.

ruje a oň se stará, kdežto inkvisice největším jeho jest nepřitelem. Jenom sloučením těchto protivných forem řízení trestního francouzskou reformou řízení anglického možno si dnešní tak rozdílné postavení stíhaného v jednotlivých obdobích procesních vysvětliti.

Starý římský proces trestní (až po dobu quaestiones perpetuae), jenž na zásadě akkusační byl zbudován, v němž zásada ústnosti a veřejnosti úplně průchodu si zjedнала, vynikal velikou benevolencí proti obviněnému, hájení jeho v největší míře bylo připuštěno, vedle patronů, jejichž přirozeným úkolem bylo klienta u soudu hájiti, vystupují tu ještě advocati a laudatores, ano i k okolnostem, jež na mysl obviněného nepříznivý vliv mítí mohly (nemoc, neštěstí v rodině) bylo tu přihlíženo, aby klidu a rozvážnosti, k vlastnímu obhájení tak potřebných, zbaven nebyl. I v pozdějším processu (až ku zániku ordo exercendorum publicorum judiciorum) nezměnilo se na podstatě věci ničeho, nanejvýše ještě větší šetrnost vůči obviněnému můžeme tu stopovati. Kdežto v prvním období žalobce obviněného mohl uvězniti, proti čemuž tento jen interdikeí tribunů byl chráněn, bylo právo to žalobci nyní úplně odňato, poněvadž s vážností římského občana se nesrovnávalo, aby pro pouhé podezření svobody své zbaven byl (výjimka ze zásady té připouštěla se pouze při zločinech stát ohrožujících, při osobách nižších tříd společenských, vyšší třídy měly i v těchto případech z pravidla nárok na pouhou custodia honesta). Obhajování obviněného nebylo tu sice zákonem předepsáno, ale bylo obvyklé, neboť mrav kázal, aby žádný obviněný nepostrádal potřebného obhájení, čehož tím spíše bylo lze dosáhnouti, poněvadž obhajování v době té dělo se většinou zdarma, a čestný úřad obhájcův byl vhodným prostředkem k dosažení obliby u lidu a tím i vynikajících úřadů státních (Cicero). V třetím období římského processu (až ke smrti Justinianově) počíná již pozvolná přeměna dřívějšího řízení akkusačního v řízení inkvisiční, obviněný přestává tu býti stranou procesní, stává se předmětem sporu a obhajovací jeho činnost čím dále tím více zatlačována. Vazba vyšetřovací stává se pravidlem, dřívější právo vyhnanstvím vyšetřování uniknouti úplně zmizelo, zkušeni soudcové lidové ustupují úředníkům císařským, již stávají se pouhými stroji přesného formalismu a vůle panovníkovy, úřad obhájcův je výlučným oprávněním zkoušených advokátů při soudech císařských (corpus togatorum).

Že i prvotní církevní řízení trestní obhajování obviněného v největší míře připouštělo, vyplývá z povahy jeho jako řízení

akkusačního, všech formalit prostého, a z jeho účelu, zjištění pravdy materiální, jenž i v pozdějším vývoji ještě dlouho zůstal rozhodným. Ani reformami Innocence III., jimiž dosavádní proces akkusační ve velké míře inkvisičním byl nahrazen, nedoznalo příznivé postavení obviněného žádné změny, a bylo obhájci zejména přiznáno právo, v každém stadiu procesním v akta soudní nahlížeti a o výsledku každého průvodu názor svůj pronésti; řízení bylo tu veřejné, znásilňování obviněného vyloučeno, a obhajování jeho po celou dobu sporu připuštěno. Celkové postavení obviněného, předem však jeho obhajování doznalo velké újmy teprve v řízení před soudy kacířskými, jež třináctým stoletím počínaje velkého došly rozšíření. Řízení stává se tajným, jména denunciantů a svědků se obviněnému zatajují, výpovědi jejich zkomolené se sdělují, tortura, z práva římského přijatá, rychlého dochází rozšíření; inkvisit, byť i nebyl usvědčen, domnělého bludu přísahou musí se zřeknouti. Ještě většího omezení došla práva obviněného v inkvisici španělské, leč ani zde nebyl, alespoň v jistých obdobích řízení, zbaven práva obhájcem (advokatem) dáti se hájiti. Charakteristická pro pozdější vývoj jsou ustanovení instrukce toledské z r. 1561., dle nichž obhájce přísahou byl zavázán, obviněného k doznání přiměti, a s obviněným toliko u přítomnosti inkvisitorově mluvíti mu dovoleno; práva, nahlédnouti v protokol obviněného a svědků, bylo mu odepřeno.

Vrcholu bezohlednosti proti obviněnému došel však proces inkvisiční teprve později, kdy tortura stala se nezbytnou a nejdůležitější částí řízení trestního, a spolupříčinnost stran úplně ustoupila do pozadí, stala se pouhou formalitou při zakončení procesu.

V říší německé došlo toto řízení inkvisiční zákonně platnosti v C. C. C.; řízení přípravné bylo tu tajné, forma písemnosti ovládla proces, obviněný stal se úplně jeho předmětem. Leč zásady starého práva německého nedopouštěly, aby i v tomto řízení pomocí obhájce zcela zbaven byl; formální hájení obviněného po celou dobu procesu bylo tu uznáno. Obviněný má právo ze svých spoluobčanů neb soudců (Schöffen) obhájce si zvoliti, neb soudce žádati, aby z předsedících soudu obhájce mu dán byl.⁴⁾

V zemích rakouských byl to zejména hrdelní řád císaře Josefa I. pro Čechy, Moravu a Slezsko, ze dne 16. července 1707.,

⁴⁾ Srov. čl. 73. Von offnung der kundtschaft, čl. 88. Von fürsprechen, čl. 90. Was vnd wie der beklagt durch seinen fürsprechen bitten lassen mag.

jímž idealu inkvisice bylo dosaženo, dle čl. I. §. 2. byl soudce zároveň žalobcem i obhájcem. „Darum geschieht solche (vom Hals-Gericht veranlasste Nachforschung der begangenen Missethat) ohne sonderbahren Rechts-Zierlichkeiten, und durch den Richter selbst, welcher allhier zugleich die Stelle des Richters, Klägers, und in dessen erforderlichen Unschuld-Vertheidigung, einiger Massen auch des Beklagten Stelle vertritt, das ist: alles dasjenige verrichtet, was sonst einem jedwedern, aus diesen dreyen, insonderheit, zu thun obliegete . . .“ Před úplným skončením inkvisice nedovoluje se obviněnému obhájce si přibrati: „imassen die öftere Erfahrung gelehrt, dass hierdurch die Uebelthäter nur auf Ausflüchte unterrichtet zum Laugnen hartnäckicht gestärket, und also vor der Zeit die ganze Inquisition verwirret worden“ (čl. XII. §. 1.). Teprve po skončení inkvisice může obviněný obhájce si zříditi, s ním pravidlem u přítomnosti úřední osoby mluvíti a potřebné k obhájení ze spisů soudních se dověděti (§. 3.)

Ustanovení toto bylo též základem prvního společného zákona trestního pro země rakouské C. C. Theresiana ze dne 31. prosince 1768., jež však šla ještě dále, a z obavy průtahu řízení chytrostí advokátskou, obhajování i po skončené inkvisici toliko ve výjimečných případech „z dobrého uvážení soudcovského“ připouštěla.⁵⁾ Všeobecný trestní řád císaře Josefa II. z r. 1788. vyloučil formální

⁵⁾ Srov. čl. 36. §. 1.—12. zejména:

§. 5. „(es ist auch) Während der Inquisition dem Gefangenen kein Defensor, Vertheidiger, oder Beyständer zuzugeben, imassen . . .“ (opakuji se slova §. 1. čl. 12. hr. řádu Josefa I.).

§. 9. „Es solle demnach auch nach geendigter Inquisition insgemein keinem Uebelthäter ein Advocat zugegeben werden, sondern mit erstbemeldten Fürgang, wodurch der Vertheidigung des Inquisitens genugsam vorgesehen, anbey aber unnöthiger Aufenthalt abgeseitigt wird, die Inquisition gänzlich beschlossen seyn. Wenn aber gleichwohlen

§. 10 Der Angeschuldigte zu Ausführung seiner Vertheidigung und Verfassung einer Schutzschrift ausdrücklich einen Rechtsfreund begehrt, da wollen Wir dem vernünftigen Ermessen des inquirenden Richters überlassen haben: ob solchanverlangende Zugebung eines Rechtsfreundes zu verwilligen seye, oder nicht? . . .“

⁶⁾ „Da die Wahrheit mit allen Umständen von Amtswegen zu erheben, mithin die Vertheidigung der Unschuld in der Pflicht des Kriminalrichters bereits mitbegriffen ist; so wird während der Untersuchung ein Vertheidiger oder Vertreter auch damals nicht zugegeben, wann der Untersuchte es ausdrücklich verlangte.“ . . .

hájení úplně (§. 83.),⁶⁾ jedině k podání rekursu musil obviněnému obhájce zřízen býti (§. 196.). Ustanovení tohoto zákona přešla pak téměř doslovně do trestního řádu ze dne 3. září 1803. (§. 337. a 465.).

Úpadek řízení trestního byl ve všech téměř státech evropských ke konci 18. stol. hrozný, náprava stala se nezbytnou, a velké revoluci francouzské připadl nejdříve úkol ji provést. Dosavadní právo domácí reformy však nepřipouštělo, inkvisice zničila úplně zdravé zásady starého práva, pomoc musila přijíti odjinud. Zraky všech obracely se k Anglii, kam řízení inkvisiční nemohlo cesty si nalézt, kde vznešený názor o svobodě občanské řízení obžalovací, ústní a veřejné vždy bedlivě chránil, a s jehož zásadami přičiněním Montesquieu-ovým a Voltairovým Francie dobře byla obeznámena. Bohužel nebyla recepce anglického řízení trestního ve Francii úplná, poměry politické nebyly jí příznivé, mnohé instituce dřívější měly se zachovati, stará inkvisice měla toliko v roucho svobody býti oblečena; práva obviněného stlačena jak jen bylo možno, práva obhájce omezena měrou vrchovatou. Pro stručnost svojí práce nemohu se blíže zabývatí splynutím těchto různých práv, chci toliko vzhledem k dalšímu pojednání ukázati k rozdílnému postavení obviněného v řízení přípravném v právu anglickém a v řízení francouzském dle code d'instruction criminelle z r. 1808.

Správně poukazuje Frydman⁷⁾ k tomu, že nic nedělí anglické řízení trestní od kontinentálního tak, jako různý charakter řízení přípravného. V anglickém procesu vystupuje obviněný ihned od počátku jako samostatně činný subjekt jeho, a úplná rovnost stran sporných přesně je zachována, právo obviněného již v řízení přípravném zříditi si obhájce všeobecně je uznáno. Důležitou zárukou řádného hájení je zejména ta okolnost, že řízení anglické nějakého tajného řízení přípravného nezná, že i toto období bezvýjimečně zásadou ústnosti a veřejnosti je ovládáno. Pravidlem však mohou žaloby přímo (bez předchozího přípr. vyšetřování) na velkou porotu (grand jury) býti vzneseny a obviněný má právo prohlásiti, že ve vyšetřování vůbec hájiti se nebude. Avšak i tam, kde řízení přípravné místo má, není jeho účelem material skutkový a důkazní vyhledávati, nýbrž toliko hlavní přelíčení umožniti, přítomnost žalobce, žalovaného a svědků při něm zajistiti. Řízení to

⁷⁾ Systematisches Handbuch der Vertheidigung im Strafverfahren str. 150. a násled.

koná se před soudcem smírným (justice of the peace) neb před soudy policejními (police courts) veřejně ve formě obžalovací. Žalobce vylíčí obžalobu a předvádí prostředky průvodní, obviněný neb jeho obhájce činí proti nim svoje námítky, podrobuje po případě svědky žalobcovy křížovému výslechu a předvádí prostředky vývodní. K doznání se obviněný nijak nenabádá, naopak je povinností soudcovou o tom ho poučiti, že k podobnému vyjádření se nemůže býti donucen. Zásada nemo se ipsum prodere teneatur došla v Anglii úplného uznání. Dle výsledku tohoto řízení soudce buď obviněného osvobodí, neb dostavení se jeho, žalobce a svědků před soud poroční zajistí, což stane se tím způsobem, že žalobce a svědkové slibem se zavazují, že se k hlavnímu přelíčení dostaví, obviněný po případě, nemůže-li rukojemstvím dostatečné záruky poskytnouti, se uvězní. To však děje se s největší šetrností, úplně volný styk s obhájcem a přátely je mu zaručen a o pohodlí jeho v největší míře je postaráno.⁸⁾

Při reformě práva francouzského pokládalo se však za nezbytno, stávající řízení přípravné zachovati, a nejevila se vůbec ani snaha zásadám nového řízení je přizpůsobiti. Code d'instr. crim. zůstal, pokud jde o stádium přípravné, věren zásadám trestní ordonnance Ludvíka XIV. z r. 1670., vyšetřování zůstává tajné, písemní, záruk obviněnému neposkytující. Toliko tortura a zákonná theorie průvodní zmizely. Stíhaný uvězněný z rozkazu soudce vyšetřujícího neměl po celou dobu řízení přípravného práva žádati, aby přibrati si mohl obhájce (čl. 152., 185. a 294. c. d'instr. cr.), neb aby řízení, proti němu vedené, bylo s ním sděleno. Soudce vyšetřující mohl ho až do dne líčení předcházejícího nechatí v naprosté nevědomosti o důkazech proti němu vedených, mohl ho úplně od světa odloučiti a jeho setkání se s kýmkoli zameziti, a to po neděle i měsíce bez náležité kontroly⁹⁾; toliko k odvrácení hlav. přelíčení bylo mu podání t. zv. „memoires“ dovoleno (čl. 217. cit. z.). Nebezpečí pro obviněného bylo tu však ještě tím zvýšeno, že soudce vyšetřující nebyl tu samostatným, nezávislým soudcem, nýbrž toliko úředníkem soudní policie pod dozorem generálního prokuratora při soudě apellačním (čl. 9. a 57. cit. z.)

Code d'instr. crim. byl vzorem reformovaných řádů trestních v Rakousku a zemích německých, když po převratech v létech

⁸⁾ Zucker, Untersuchungshaft, III. str. 135.

⁹⁾ Bulletin de l'union Internationale de droit pénal. VII. 2. 156. a násl.

1848. a 1849. reforma řízení trestního stala se nezbytnou. Nedošly tu tedy přijetí spravedlivé zásady práva anglického v původní své podobě, nýbrž tak, jak ve francouzském trestním řádě byly zkomoleny.

Rakouský trestní řád ze dne 17. ledna 1850. rozdělil dle uvedeného code d'instr. cr. celé řízení ve trojí období, období přípravné, přechodné a hlavní přelíčení; řízení přípravné zůstalo tajným a písemným. Postavení obviněného upraveno dle francouzského vzoru, obhajování jeho až po skončení řízení přípravného vyloučeno (§. 222. cit. z.). Reakční řád trestní ze dne 29. července 1853. připustil sice formální hájení obviněného též až po skončeném řízení přípravném, nicméně může dle §. 166. obviněný již zde s obhájcem se raditi, a obhájci dovoleno odvolání do usnesení o skončeném řízení vyšetřovacím provéstí.

Zavedením poměrů ústavních v létech šedesátých stala se potřeba zákona, jenž odpovídal by zásadám moderním, v němž zásada obžalovací, zásada ústnosti a veřejnosti důsledně by byly provedeny, velice citelnou. Řád trestní z roku 1850. zjednal si v tehdejších dobách sympathie všech pokročilých právníků, a hlasy, by zákon tento s nutnými doplňky opětně byl k životu přiveden, četné nalezly přívržence. Vláda sama uznávala potřebu reformy tehdejšího řízení trestního, a již r. 1861. přikročeno k pracím přípravným, jež ministr spravedlnosti Pratobevera svěřil osvědčenému právníku profes. Dr. Juliu Glaserovi. Týž vyličil nejprve ve zvláštním pamětním spise zásady, na nichž nový řád trestní má spočívatí. Pro naše pojednání zejména je důležité, že Glaser ve spise tom přiznává obviněnému právo, již během řízení přípravného obhájce si zříditi, a jemu právo poskytuje, ve spisy soudní nahlížeti a s klientem svým pravidlem nestřeženě mluvití.¹⁰⁾ Stanovisko toto zastával Glaser též v I.—IV. návrhu zákonném (1861.—1862.), však s tím omezením, že před sdělením spisu žalobního rozmluva

¹⁰⁾ „Es steht dem Angeschuldigten auch während „der Voruntersuchung“ frei, sich eines Vertheidigers zu bedienen, jedoch hat der Untersuchungsrichter und im Falle der Beschwerde des B. C. G. das Recht dem Vortheidiger (wenn dies zur Erreichung des Zweckes der Untersuchung nöthig ist) die Einsicht der Acten, sowie Unterredung mit dem Angeklagten ohne Beisein einer Gerichtsperson zu verweigern“. Srov. Mayer, Handbuch I. str. 17. — Že slova „während der Voruntersuchung“ celé soudní řízení přípravné naznačují, vyplývá z Glaserova V. návrhu §. 36., jenž v konci svém téměř doslovně s třetím odstavcem §. 38. dnešního tr. ř. se shoduje.

obhájce s obviněným toliko u přítomnosti osoby úřední se dopouští, a že právo obhájce, ve spisy soudní nahlížeti, dobrému zdání soudce vyšetřujícího (po případě okres. soudu kollegiatního) je podrobno.

V dobu tuto spadá též jednání třetího sjezdu německých právníků (r. 1862.), na němž Glaser byl nucen proti návrhu Kellerovu názory svoje o úpravě řízení přípravného vyložiti a tím i předmětu našeho pojednání se blíže dotknouti. Vady reformovaného řízení francouzského, zejména pak řízení přípravného, byly tehdy již všeobecně známy, a z různých stran k tomu bylo poukazováno, že v nový trestní řád nesmějí býti přeneseny. Boj týkal se předem postavení soudce vyšetřujícího a vedl se o to, kdo vésti má řízení přípravné, zda soudce, neb státní zástupce. První mínění zastupoval Glaser, druhé Keller a v. Vilas. Stanovisko Glaserovo bylo toto: Soudní vyšetřování přípravné musí býti zachováno, avšak zlepšeno tím,

a) že se v něm nemá soudce snažiti obviněného k doznání přiměti,

b) že jak veřejnému žalobci, tak i obhajování (der Vertheidigung) stálý vliv na postup řízení má býti umožněn,

c) že veřejnost, nejméně však veřejnost stran, i v této části řízení pravidlem má býti uznána.¹¹⁾

Měly tedy i v řízení přípravném zásada veřejnosti (alespoň veřejnosti stran) a zásada rovného postavení stran sporných dojíti uznání; inkvisiční ráz řízení přípravného měl pak tím býti oslaben, že soudce neměl se snažiti obviněného k doznání přiměti, a že stranám rozsáhlý vliv na postup řízení i v tomto období měl býti zaručen. — Nelze upříti, že zásady tyto byly v tehdejších poměrech dosti liberální, a není divu, že téměř jednomyslně návrh Glaserův proti návrhu Kellerově (resp. Vilasově) byl přijat.

Bohužel nedošlo toto usnesení sjezdové v pozdějších osnovách zákonných řádného povšimnutí a Glaser sám mnoho se nesnažil o jeho provedení.¹²⁾ Příčina toho je velice jednoduchá. Důsledně

¹¹⁾ Stenografických protokolů sjezdu II. str. 73.

¹²⁾ Toliko v komisi r. 1863. zmínil se o tom, zda měla by se připustiti přítomnost obhájce neb obviněného při výslechu svědeckém a poukazoval k tomu, že již nyní soudcové vyšetřující častěji veř. žalobce zvou k výslechu obviněného neb svědka, aby si tak správný úsudek o přítomnosti obviněného neb věrohodnosti svědků mohl učiniti. Opatřením tím odpadají prý často zby-

provedení zásad ad b) a c) uvedených, měla-li rovnost stran spravedlivě býti šetřena, vedlo nezbytně k tomu výsledku, že nucené zastupování obviněného po celou dobu řízení musilo by býti v zákon přijato, k tomu však se Glaser nemohl odhodlati, nikoli snad z ohledů vědeckých, nýbrž jediné z té příčiny, že opatření to pokládal za velice nákladné. Jak malicherný a Glasera nedůstojný byl tento důvod, ukázal nejlépe Keller ve své odpovědi na slova Glaserova: „Meine Herren, wo die Vertheidigung Bedürfniss der Gerechtigkeit ist, dürfen die Kosten nicht gescheuet werden, oder man wird dahin kommen, dass man die Vertheidigung überhaupt zu kostspielig findet. Ja, hat man nicht sogar auch die Staatsanwaltschaft zu kostspielig gefunden? Was die Gerechtigkeit fordert, muss geschehen. Dazu zahlt der Bürger seine Steuer, dass er Recht finde, und dazu müssen ihm die Mittel geboten werden, dazu müssen zuert die Staatsmittel hergegeben werden, und ist dieses der Fall, so ist die Frage nach der Kostspieligkeit, nach der grösseren oder geringeren Kostspieligkeit, nicht das, was uns beschäftigt; das gehört in einen Finanzausschuss.“¹³⁾

Když r. 1863. za předsednictví ministra sprav. Heina v práci zákonodárné bylo pokračováno, nebyl to Glaser, jenž o spravedlivější postavení obviněného ze všech sil se přičiňoval, nýbrž znamenitý praktik, advokát a obhájce Mühlfeld, jemuž za mnohé zákonné ustanovení ve prospěch obviněného máme děkovati. Velmi dobře charakterisuje činnost obou těchto mužů Mayer ve svém Handbuch des oest. Strafprocessrechtes, ovšem, že slova jeho přílišnou oddaností vůči Glaserovi jsou zbarvena: „Die feurige Beredsamkeit Mühlfeld's hat manchen harten Kampf mit Glasers objectiv ruhiger und wissenschaftlicher Erörterung der einzelnen Fragen zu bestehen. Der Gesichtspunkt der Vertheidigung, die Rücksicht auf die Interessen des Beschuldigten tritt überall bei dem Ersteren in den Vordergrund; der Letztere, diese zwar keineswegs ignorirend, will sie jedoch auf das richtige Mass zurückgeführt sehen.“¹⁴⁾ Toto se také Glaserovi zcela podařilo, byla-li

tečné průtahy řízení, i nemělo by se snad účastenství stát. zástupce při výkonech těch naprosto zakázati. — Slova tato nedošla však souhlasu, poněvadž se za to mělo, že veřej. žalobce vlivu svého snadno by tu mohl zneužiti. (Mayer, Handbuch I. str. 488.)

¹³⁾ Stenogr. protokolů sjezdu II. str. 339.

¹⁴⁾ I. str. 79.

to však „pravá míra“, na niž návrhy Mühlfeldovy byly uvedeny, o tom pochybují, že i sám Mayer byl přesvědčen.

Pozdější osnovy zákonné (VI.—X.) neposkytují pro pojednání naše mnoho zajímavého. Celkem přijaty tu s menšími odchylkami zásady Glaserem v V. návrhu (z r. 1863.) formulované a s ustanoveními dnešního zákona o řízení trestním většinou se shodující. Pokud pro nás nejdůležitějšího §. 45. tr. ř. se týče, dlužno uvésti, že dnešního znění (mimo nepatrné odchylky) došel v návrhu VI. (z r. 1863.), a že v návrhu V. přičiňením Mühlfeldovým přijaté ustanovení (srov. V. návrhu §. 43.), že přítomnost osoby úřední při rozmluvě obhájcově s uvězněným obviněným toliko v případě vazby kollusní (§. 168. lit. c) V. návrhu) je obligatorní, do pozdějších návrhů nepřešlo.¹⁵⁾

* * *

Dnešní rakouský řád trestní ze dne 23. května 1873. čís. 119. říš. zák. pojednává o obviněném a jeho obhajování ve IV. části v §. 38. až 45. V §. 39. poskytnuta je obviněnému možnost ve věcech trestních obhájce si zřídití. Práva a povinnosti obhájcovy nejsou v zákoně jednotně vymezeny, vyplývají však samy sebou z účelu této instituce. Povinnosti obhájcovou je, o to se starati, aby řízení byl dáa směr obviněnému příznivý, aby k hlavnímu přelíčení buď vůbec nedošlo, neb aby dopadlo pro obviněného co nej-příznivěji; vedle tohoto hlavního úkolu přísluší obhájci neméně důležitý úkol vedlejší, o to se starati, aby ani během řízení právu se přičící újmy obviněného nestihly. Povinností tou určena jsou práva obhájce, jimiž musí mu možnost poskytnuta býti od počátku řízení až do jeho konce účinně v běh jeho zasahovati, všechny obviněnému příznivé okolnosti k platnosti přiváděti, svěřence svého při každém úkonu trestního řízení podporovati a zastávati. Aby obhájce těmto povinnostem mohl dostáti, je nezbytně zapotřebí,

1. aby celé řízení trestní bylo veřejné, neb alespoň veřejnost a společnínost stran bezpodmínečně při všech úkonech procesních byla připuštěna; neboť jen tak se umožní obhájci, aby o celém

¹⁵⁾ O historickém vývoji obhajování srov. Vargha, Die Vertheidigung in Strafsachen str. 1. a násl. — Frydmann, cit. str. 92. a násl. — Zachariae, cit. str. 176. a násl.

běhu řízení měl náležitě vědomosti, aby proti okolnostem, chráněnci jeho nepříznivým, příznivé mohl uváděti,

2. aby strany proti sobě stojící, žalobce i obviněný, stejnými právy byly nadány, aby silnější neutlačoval slabého; rovnost stran procesních po celou dobu řízení trestního musí býti zaručena.

Zásady tyto vyplývají přirozeně z řádně provedeného řízení akusačního a nedopouštějí výjimky. V řízení obžalovacím, kde oběma těmto podmínkám nebylo zadost učiněno, nelze o spravedlivém obhajování obviněného mluvit.

V rak. řízení trestním uznány pravidlem obě tyto zásady v hlavním přelíčení, kdežto v obou stadiích přípravných, v přípravném vyhledávání a vyšetřování¹⁶⁾ zachovány dle vzoru ostatních řádů reformovaných z řízení inkvisičního přijaté zásady: tajnost a písemnost, rovněž i práva žalobci poskytnutá na úkor procesní rovnosti stran práva obviněného daleko přesahují.¹⁷⁾

Z toho nezbytně vyplývá ta důslednost, že postavení obhájcovo v jednotlivých obdobích procesních je rozdílné; kdežto v řízení přechodném a v hlavním přelíčení ormálnímu hájení obžalo-

¹⁶⁾ V dalším svém pojednání zahrnuji přípravné soudní vyhledávání a vyšetřování označením (soudní) řízení přípravné; z příčiny té neužívám též slova „obviněný“ vždy v technickém smyslu, rozuměje tím též „podezřelého“. K licenci té pokládá jsem se tím spíše za oprávněna, poněvadž zásady, upravující postavení podezřelého v přípravném soudním vyhledávání, shodují se s oněmi, jež v přípravném vyšetřování jsou stanoveny. Zmiňovati se blíže o př. vyhledávání přestupkovém, pokládá jsem za zbytečno, poněvadž platí tu celkem též pravidla, jimiž soudce vyšetřující vůbec vázán je §. 452. tr. ř., též řízení o stížnostech na rozhodnutí soudce okres neposkytuje tu důležitých odchylek.

¹⁷⁾ Abych předešel nesprávnému výkladu, jenž v příčině rovnosti stran procesních při jednotném posouzení soudního řízení přípravného mohl by se vyskytnouti, podotýkám, že nemohu úplně souhlasiti s názorem Storchovým (Řízení II. str. 155. poz. 8.), že v přípravném vyhledávání o stranách procesních nemůže býti řeči. Pokud policejního přípr. vyhledávání se týče, dávám mu proti opáčenému mínění Mayerovu (Kom. §. 88. poz. 26.) úplně za pravdu, nikoli však pokud jde o přípr. vyhledávání soudní. Názor svůj odůvodňuji vývody Storchovými: „soudní přípravné vyhledávání dle práva našeho, co do procesního účelu a formy procesních výkonů, srovnává se s přípravným vyšetřováním a je tedy, jako toto, částí řízení trestního“ (cit. str. 145.); poněvadž pak kriterium řízení trestního je „poměr vzájemných práv a povinností mezi stranami a soudem“ (názor Kriesův sdílený Storchem), domnívám se, že není závady, dle rak. ř. tr., podezřelého v soudním řízení přípravném za stranu považovati.

vaného úplně průchodu se dostalo, je toto v řízení přípravném téměř nemožno. Okolnost tato neušla pozornosti zákonodárcově, trestní řád nevypočítává z příčiny té nikde všeobecných práv obhájci po celou dobu řízení propůjčených, nýbrž vedle povšechného ustanovení §. 39. odst. 1. a §. 44. odst. 1. uvádí zvláště práva jeho v řízení přípravném v §. 45. odst. 1.: „Auch während der Vorerhebungen und der Voruntersuchung kann der Beschuldigte sich eines Rechtsbeistandes aus der Zahl der Vertheidiger zur Wahrnehmung seiner Rechte bei jenen gerichtlichen Acten, welche unmittelbar die Feststellung des Thatbestandes betreffen und eine spätere Wiederholung nicht zulassen, sowie zur Ausführung bestimmter, von ihm angemeldeter Rechtsmittel bedienen, und sich, wenn er verhaftet ist, mit demselben im Beisein einer Gerichtsperson besprechen. Sofern es der Untersuchungsrichter und im Falle der Beschwerde, die Rathskammer mit dem Zwecke des Verfahrens vereinbart findet, kann dem Rechtsbeistande auch die Einsichtnahme aller Acten oder eines Theiles derselben gestattet werden; jedenfalls aber ist demselben auf Verlangen vom Verhaftsbefehle und von dessen Gründen, sowie von jener gerichtlichen Verfügung, gegen welche der Beschuldigte ein Rechtsmittel angemeldet hat, Abschrift zu ertheilen.“

Činnost obhájcová omezuje se tudíž v tomto období na to, aby chránil zájmy obviněného při těch výkonech soudních, jež přímo ku zjištění skutkové povahy směřují a ve hlavním přelíčení nemohou býti opakovány, a aby provedl určité, obviněným opovězené, právní prostředky. Aby pak o stavu řízení náležitě se mohl informovati (podrobná jeho znalost je tu obhájci nezbytna) poskytuje mu zákou právo, nahlédnouti ve spisy soudní a mluvit s obviněným, jenž snad ve vazbě vyšetřovací se nalézá. Tím veškerá práva obhájcová v řízení přípravném jsou vyčerpána, spravedlnosti zadost učiněno, obviněný má obhájce, jenž o zájmy jeho účinně se může starati! Není pochybnosti, že toto stanovisko zákonodárcovo není správné, že práva, obhájci ustanovením cit. paragrafu poskytnutá, jsou jen nepatrným zlomkem práv, jež s úřadem jeho nezbytně mají býti spojena, avšak i tato nedostatečná práva nejsou mu propůjčena v úplném svém rozsahu, nýbrž velice omezena, tak že ve většině případů k řádnému obhájení obviněného jsou nedostatečná a v praxi často velice pochybnými se stávají. Abychom mohli velikost práv těch posouditi, je nezbytno, k jednotlivostem přihlédnouti a zejména k tomu poukázati, bylo-li při dnešní úpravě

řízení trestního potřeby tak skrovná práva obhájce ještě v četných případech omezovati a vylučovati.

I. Výkony soudní, jež přímo ku zjištění skutkové povahy směřují a v hlavním přelíčení opakovati se nemohou, a jichž dle ustanovení §. 45. tr. ř. obhájce právo má se účastniti, jsou: soudní ohledání, prohlídání domu a prohlídka papírů. Významu oprávnění tohoto nelze podceňovati, uvážíme-li, že zejména při domovní prohlídce a při prohlídce papírů hluboce se zasahá v práva obviněného, jenž snad je člověkem naprosto zachovalým, jehož vina při nejmenším není ještě zjištěna, a že obviněnému není dovoleno osobně úkonů těch se zúčastniti.¹⁸⁾ Je nepochybné, že zákon, nechce-li základní práva občanská vystaviti největší libovůli, obviněnému nejen právo poskytnouti musí, při výkonech těch obhájcem dáti se zastupovati, ale i o to starati se má, aby obhájce práva toho také mohl užiti. Nezbytnou k tomu je podmínkou, že úřadu vyšetřování vedoucímu je nařízeno, o zamýšleném předsevzetí takového úkonu obhájce zpraviti, a to v takové době, aby měl dostatečné možnosti, nejen výkonu se zúčastniti, ale i nezbytné k němu vědomosti mohl si opatřiti, tak zejména ze stavu vyšetřování se přesvědčiti, proč k úkonu došlo, jaký je jeho účel, jaké návrhy ve prospěch obviněného se mají učiniti, čeho se varovati; podobně možnost rozmluvy s obviněným před úkonem samým má obhájce býti zaručena. Výjimku možno připustiti jen při těch úkonech, jež naprosto žádného odkladu nedopouštějí, leč i tu musilo by se obhájce ihned zprávy dostati, aby možnosti k úkonu se dostaviti ani v tomto případě naprosto zbaven nebyl.

Obě uvedené podmínky nedošly v rak. řádu trest. náležitě povšimnutí. §. 97. odst. 2. sice praví, že dojde-li k ohledání, k prohlídce domu a papírů obviněného, obhájce i žalobce mají právo úkonům těm býti přítomni, ale povinností soudce vyšetřujícího je, předpokládaje, že není nebezpečí z průtahu, toliko žalobce o nich zpraviti, na obhájce obviněného zcela se zapomnělo. Toliko při soudním ohledání ustanovuje §. 116., že zřízený již obhájce o výkonu jeho má býti zpraven, „wenn kein Bedenken dagegen obwaltet.“ Co tímto slovem „Bedenken“ máme rozumněti, není v zákoně blíže vyloženo, domnívám se však, že je úplně k tomu způ-

¹⁸⁾ Že opácný náhled S. Mayerův (Kom. k §. 97. poz. 12.), dle něhož obviněnému právo to zákonem prý je poskytnuto, není správný, srov. Storch, Řízení II. str. 172. poz. 12.

sobilé, aby nepohodlný obhájce mohl býti odstraněn, a v důležitých případech potřebná tajnost vyšetřování bezpečně byla zachráněna. Ustanovením tím stává se ovšem uvedené právo obhájce velice nejistým, nešetření jeho nemá na platnost řízení žádného významu.¹⁹⁾

Ještě však o jedné věci chci se zde zmíniti, v čem vlastně spočívá působnost obhájce při těchto výkonech, jaký vliv na chod řízení může tu míti? §. 123. odst. 1. nás poučuje, že vyšetřující soudce vede ohledání, a že obhájce může tu činiti určité návrhy, zejména označiti věci, na něž pozornost má se obrátiti, jež mají býti ohledány. Je-li vyšetřující soudce člověkem ochotným, zájmů obviněného skutečně dbalým, není-li proti obhájci předpojat, může ovšem tato působnost obhájce velice býti důležitá; není-li tomu tak, pak nemá velikého významu, poněvadž soudce vyšetřující návrhy těmi vázán není a stížnost, jež snad obhájce v takovém případě přísluší, nebude míti účinku. Za takových okolností pozůstává pak obhajování obviněného ve formální přítomnosti obhájce, jenž na úkon samotný a význam jeho pro další postup řízení žádného vlivu míti nemůže, jenž snad teprve v pozdějším řízení, často již pozdě, správné své stanovisko může obhájit.

Při ostatních, než zde uvedených, úkonech soudního vyšetřování je veřejnost pro strany vyloučena, ačkoli ustanovení to nikterak se zásadou obžalovací a s postavením obviněného jako strany procesní nelze srovnati, naopak nebezpečí podobného předpisu je patrné. To platí zejména o výsledku obviněného a svědků. Jak často předešlo by se zbytečnému vyšetřování, kdyby žalobce obhájce výsledku obviněného mohli býti přítomni, kdyby žalobce

¹⁹⁾ Úmysl zákonodárcův byl ovšem zcela jiný. Konečná věta §. 116. cit. z. „auch ist ein ... zu setzen“, navržena byla teprve výborem sněmovny posl. ve prospěchu obviněného, jak jasně vyplývá ze slov: „Ohne diese Bestimmung würde es dem bestellten Vertheidiger in den meisten Fällen unmöglich gemacht, sich bei der Vornahme des Augenscheines zu betheiligen. Der Gefahr im Verzuge ist durch die Beschränkung Rechnung getragen, dass gegen diese Verständigung keine besonderen Bedenken obwalten dürfen.“ Bohužel nedostalo se tomuto dobrému úmyslu dobré stilisace. (Srov. Kaserer X. 2. str. 143.) Přesnější jest již ustanovení §. 191. odst. 3. něm. tr. ř.: „Von den Terminen sind die zur Anwesenheit Berechtigten (Staatsanwaltschaft, Angeschuldigte und sein Vertheidiger) vorher zu benachrichtigen, soweit dies ohne Aufenthalt für die Sache geschehen kann.“ Je tu tedy oznámení oprávněným (i obviněným!) obligatorní, nikoli na pochybnostech soudce vyšetřujícího závislé; jediné nebezpečí z průtahů opravňuje soudce je opominouti.

bezprostřední dojem o obviněném již nyní mohl si učiniti, pochybností svých otázkami, obviněnému kladenými, se zbaviti; jak prospělo by se tím důvěře ve správné konání spravedlnosti, jak těžkého úkolu byl by zbaven soudce. O doznání obviněného nemohlo by se pak nikdy říci, že je vynuceno, neb úskočně vylákáno, ochrana před zneužitím moci soudce vyšetřujícího byla by tím zaručena.²⁰⁾ Veřejností stran při výslechu svědeckém též velice k jasnosti celého vyšetřování by se přispělo, obhájce, žalobce i obviněný mohli by tu otázky klásti, soudce přihlížel by pouze k tomu, aby jedna, neb druhá strana z mezi zákonných nevykročila. Přítomnost stran při výslechu svědeckém je však již z té příčiny nezbytná, že nikdy se neví, zda tento průvod ještě v hlavním přelíčení bude lze opakovati, a zákon již nyní v §. 45. přítomnost obhájce při úkonech soudních, jež bezprostředně k zjištění skutkové povahy vedou a později opakovány nemohou, všeobecně připouští. — Obava, že by přítomnost obviněného, neb jeho obhájce, na svědka nepříznivě působiti mohla, že pravdu snad by neřekl, je přece naprosto lichá, a zákonodárce sám nemůže jí věřiti, když v hlavním přelíčení výslech svědecký obligatorně v přítomnosti obžalovaného nařizuje; zde přece obava ta ve větší míře byla by důvodnou. Ostatně řízení anglické nejlépe podobné námitky vylučuje. Přesvědčivá slova promluvil v příčině té Glaser na III. sjezdu německých právníků (II. str. 326.): „Ich bin überzeugt, wir kommen auch dorthin; es wird die Zeit kommen, wo man lernen wird, was man in England gelernt hat, dass das beste Mittel der Nachforschung gerade die Oeffentlichkeit ist Es wird die Zeit kommen, wo man auch bei uns bestätigt finden wird, was in London jeder Polizeirichter anerkennt, dass gerade in wichtigen Fällen die Untersuchung durch Nichts so sehr als durch die Oeffentlichkeit gefördert wird, dass die ganze Stadt, das ganze Land die Aufmerksamkeit auf den fraglichen Fall gerichtet hat und jeder in

²⁰⁾ V komisi r. 1863. přivedl Glaser na přetřes otázku, zda obviněnému neb jeho zástupci nemělo by býti dovoleno při výslechu svědků býti přítomnu. Komise vyslovila se v neprospěch z ohledu na osobu státního zástupce. „Man glaubte jedoch hierauf nicht eingehen zu können, da man sonst auch den Vertheidiger zulassen müsste und da die allgemein ausgesprochene Gestattung der Anwesenheit leicht dazu führen könnte, dass der Staatsanwalt sich nicht blos passiv verhalten, sondern einen directen Einfluss auf die Vernehmung üben dürfte.“ (Mayer, Handbuch des oest. Strafprocessrechtes I. str. 488.).

seinem Kreise mit Freude und Eifer dazu mitwirkt, die untersuchende Persönlichkeit auf den rechten Weg zu bringen.“

Veřejnost stran při výkonech přípravného řízení je jedinou zárukou nestrannosti soudce vyšetřujícího a správného vedení jeho vyšetřování. Jí odpomohlo by se rovněž zbytečným průtahům řízení přípravného, kterými nejen obviněný, zejména je-li ve vazbě, ale i soudce vyšetřující a žalobce velice trpí, a jimž při dnešní úpravě řízení často nelze se ubrániti. Soudce vyšetřující vyšetřuje co nejobšrněji, aby ledabylost se mu nemohla vytknouti, veřejný žalobce prodlužuje je svými návrhy, zejména žádostí za doplnění vyšetřování z obavy, aby ukvapenost žaloby, neb naopak bezdůvodné upuštění od ní nemohlo se mu vytýkati. Na konec pak nebývá s výsledky vyšetřování spokojen ani soudce je vedoucí, ani žalobce, ani obhájce. Jenom veřejností řízení přípravného lze zaméziti tomu, aby žalobce svoji žalobu a obhájce svoji ochranu nemusili zakládati na těchže aktech soudce vyšetřujícího, jež nikdy nemohou býti dosti úplná, aby věrný obraz skutečného života mohla předvésti. Námitkám proti uvedeným požadavkům často činěným, že by veřejností stran řízení často příliš spleťtým se stalo, neb zbytečně se protahovalo, nelze nijaké podstaty přikládati, neboť je patrné, že jasnost a stručnost řízení veřejností ničeho utrpěti by nemohla, naopak že by jí velice získala.

II. Obhájci přísluší „provésti“ právní prostředky obviněným opovězené t. j. stížnost na opatření a průtahy soudce vyšetřujícího (§. 113. tr. ř.) a stížnost na rozhodnutí radní komory (§. 114. tr. ř.). Poněvadž zákon tu akcentuje slovo „Ausführung“, provedení právních prostředků, není pochybnosti, že obhájce sám stížnost opověděti nemůže. Opáčný náhled Mayerův (kom.), že výklad tento při obviněném, jenž je na svobodě, zejména vzhledem k ustanovení §. 81. tr. ř. je nevysvětlitelný a přespříliš přísný, a že z příčiny té §. 45. mírněji nutno vykládati, neenalézá v zákoně opory; správně poukazuje Storch (Řízení I. str. 326. poz. 5.) k tomu, že zřejmě opačný smysl zákona nelze odinterpretovati.²¹⁾ Že nutným

²¹⁾ Jinak dle něm. tr. ř. §. 339. stanoví: „Für den Beschuldigten kann der Vertheidiger, jedoch nicht gegen dessen ausdrücklichen Willen, Rechtsmittel einlegen.“ Toliko v tom případě, že obhájce od podaného již právního prostředku pouští, musí se vykázati zvláštním zmocněním svého klienta. (§. 344. odst. 2.) — Dle §. 113. rak. tr. ř. může obhájce stížnost nejen provésti, ale i ohlásiti jménem vlastním toliko tehdy, když jeho vlastních zájmů se dotýká (na př. uložení trestu disciplinárního). Storch, II. str. 180. pozn. 2.

tímto výkladem právo obhájce poskytnuté velice na významu svém ztrácí, nelze upřít, ale tendence zákonodárce tím jasněji vystupuje jím do popředí. Zákonodárce dobře postřehl, jak bystrý a nezávislý obhájce i tohoto nepatrného práva dovedl by využitkovati, a jak bezvýznamným je většinou právo to v rukou obviněného. Obviněný, zejména ten, jenž je ve vazbě vyšetřovací, nemá věru příliš chuti k takovýmto stížnostem, je si dobře toho vědom, že stěžuje si do opatření osoby, jež má nad ním moc téměř neomezenou, od jejíž dobré vůle tak mnoho závisí. Ostatně dá mu bystrý soudce vyšetřující tak málo příležitosti ke stížnostem; zákon poskytuje mu takové volnosti, že i v těch případech, kde by byl proti obviněnému naprosto zaujat, kde zájmu jeho nejméně by šetřil, nebude mu lze vytknouti nějaké porušení předpisů zákoných, zanedbávání povinnosti, přílišné průtahy neb zbytečnou opatrnost. Jak možno si též stěžovati, když obviněný v akta nahlédnouti nesmí, když neví, co proti němu se chystá, když o všem většinou se doví, když to je již fait accompli, když již se stížností snad ničeho se nedá provésti. Ve většině případů však obviněný ani neví, že mohl by si stěžovati.

Praktickými jsou zde hlavně stížnosti do vazby vyšetřovací a průtahů řízení. Vazba vyšetřovací však nemá s vlastním postupem řízení ničeho společného, netýká se zájmu obviněného ve sporu samém, nýbrž toliko práva jeho na osobní svobodu po čas řízení přípravného, a průtahy! — kdy bude se moci soudci vyšetřujícímu, jenž jen poněkud povinností svých je dbalý, vytknouti průtah, jež před radní komorou by nedovedl obhájeti. Vytýkati soudci, že je stranický, že při výsledku nešetří práv obviněného, že stylisuje protokoly svědecké v jeho neprospěch, že pokynů obhájcových nedbá, že nemá dosti schopností případ vyšetřiti, je při dnešní úpravě řízení přípravného věru nemožno, obviněný nemůže stížnost tuto ohlásiti a obhájce nemůže ji provésti. Výsledku svědků ani obviněný ani obhájce nesmí býti přítomen, plní-li soudce svoje povinnosti, učinil-li vše, co k prospěchu obviněného učiniti se dalo, jeden ani druhý nemůže kontrolovati.

Dejme však tomu, že přece došlo ke stížnosti, že obviněný ji opověděl a obhájce ji provedl, ano připustíme i, že mírný výklad Mayerův snad došel souhlasu, je vůbec naděje, že stížnost taková, jež se týká postupu neb směru řízení, setká se s výsledkem? O stížnosti té rozhoduje poradní komora, sestávající ze členů soudu, k němuž vyšetřující soudce pravidlem náleží, tedy z lidí jemu ve-

lice blízkých, v řízení tajném, nikoli dle bezprostředního svého postřehu, nýbrž dle akt soudce vyšetřujícího. Týž osobně je přítomen, aby hájil svoje opatření, aby dokázal, že ničeho nelze mu vytýkati; též přítomnost veřejného žalobce je zaručena a tím možnost mu poskytnuta, aby osobně hájil stanovisko obviněnému nepříznivé, aby byl bedlivým strážcem toho, aby snad soud často beznadějným postavením obviněného k „přílišné šetrnosti“ nedal se strhnouti. A co obviněný, je též jemu dovoleno, aby ve své věci, o své stížnosti proti soudci vyšetřujícímu, proti němuž nemá jiné zbraně, než tuto stížnost, slovo mohl promluvit, bezprostředně soudcům svoje postavení objasniti, domnělé snad bezpráví přesvědčivě vylíčiti? Má proti vývodům vyšetřujícího soudce a žalobce na své straně společníka, jenž postavením svým a inteligencí svojí mohl by jim čeliti, zákona proti tvrzením jejich se dovolávati? Je tu jediné osoby reprezentující veřejnost, jež často s největším a oprávněným zájmem postup řízení sleduje? Ani obviněný ani jeho obhájce nemají ku sezení poradní komory přístupu a jsou zastoupeni pouze svojí stížností, mrtvou literou. Jak za takových okolností může výsledek porady dopadnouti?

Nehledě k tomu, že zákon neposkytuje obhájce dostatečné možnosti, aby zevrubnou prohlídkou akt, nestřeženým rozhovorem s obviněným stížnost svoji dobře mohl instruovati, může obhájce již v této stížnosti vyvracet námitky, jež soudce vyšetřující neb žalobce v sezení komory snad učiní, a jež při bezprostředním slyšení obou stran třeba tak snadno bylo by lze vyvrátiti? Soudce vyšetřující je tu opět pánem situace, zná podrobně celou věc, rozhodně daleko lépe, než přisedící poradní komory, a dovede velice snadno vylíčiti opatření své jako naprosto nutné, snad až příliš mírné, a v přítomném veřejném žalobci má většinou tak účinnou podporu, že musil by býti člověkem velice neschopným neb nespravedlivým, aby opatření své nedovedl obhájeti. — Za takových okolností je ovšem patrné, že obviněný si raději nestěžuje, že obhájce jeho mu k tomu také mnoho neradí, a že vyskytující se stížnosti týkají se většinou vazby obviněného, kde zoufalé jeho postavení ho nutí, aby přece k tomuto jedinému prostředku, třeba by od něho mnoho nečekal, se uchýlil.

Je věru nepochopitelné, proč alespoň v řízení před radní komorou veřejnost pro strany nebyla uznána, respektive jakým právem žalobci byla přiznána a obviněnému odepřena. Možno též v tomto případě říci, že rovnost stran procesních je v našem řádu

trestním zaručena, že o hájení obviněného je dostatečně postaráno? Kdo hájí ho v tomto případě? Snad soudce vyšetřující, jenž je tu jeho odpůrcem, na nějž obviněný si stěžuje, snad veřejný žalobce, jenž ze zcela jiných důvodů je k sezení přivoláván, snad radní komora, jež povolána je ve věci rozhodnouti, jíž celý spor zůstává více méně neznámým, jež ovšem toliko soudcem vyšetřujícím je poučena, a jež obviněného ani nezná? — Proč není alespoň v případech pochybných předsedovi komory nařízeno obviněného neb jeho zástupce k poradě přivolati, je vyslechnouti? ²²⁾ Proč má tu býti slyšen jen odpůrce, což přijetí spravedlivé zásady audiatur et altera pars výsledek řízení činilo by pochybným? — Na všechny tyto otázky jediná je odpověď. Ustanovení to, přijaté z trestního řádu z r. 1853. (§. 64.), srovnává se se zásadami, dřívější řízení inkvisiční ovládajícími, a nebylo příčiny na věci té v dnešním inkvisičním, tajném řízení přípravném něčeho měniti.

Předpisem tím činí se ovšem řádné obhajování obviněného v období přípravném téměř nemožným, a podrývá se jím víra v bezpečnost právní, již co nejvíce upevniti má býti úkolem každého zákona. Řádné obhajování obviněného bylo by tu však tím žádoucnějším, poněvadž radní komora rozhoduje o stížnostech na průtahy a opatření soudce vyšetřujícího, vyjma případů vazby vyšetřovací a vyloučení jednotlivých věcí trestních ze společného vedení trestního řízení, s konečnou platností. (§. 114. tr. ř. odst. 1.)

III. Aby obhájce obviněného úkolu svému náležitě mohl dostáti, poskytuje mu §. 45. tr. ř. právo nahlížeti ve spisy soudní. Je patrno, že toto značné právo obhájcovu se zásadami tajného řízení přípravného nikterak se nesrovnává, že výjimečné ustanovení to je toliko nezbytným ústupkem, ježž zákonodárce spravedlivým požadavkům musil učiniti; nebylo jiné cesty, buď obhajování v řízení přípravném naprosto vyloučiti, anebo právo, ve spisy soudní nahlížeti, alespoň formálně obhájci přiznati. Zákonodárce se nerozmýšlel poslední učiniti, ukázal tak dobrou vůli a nedal při tom

²²⁾ Ostatně zdá se mi býti dle rak. tr. ř. pochybno, zda podobné právo radní komoře vůbec přísluší, zákon se o něm nezmiňuje, a podobná extensivní interpretace (Storch, Řízení II. str. 181.) zakládá se asi ve všeobecném pojímání dohlédací činnosti komory. — Dle něm. ř. tr. je toto právo soudu, jenž o stížnosti rozhoduje (trestní komora zem. soudu) nepopíratelno. §. 350. ustanovuje: „Das Beschwerdegericht kann dem Gegner des Beschwerdeführers die Beschwerde zur schriftlichen Gegenerklärung mittheilen; es kann etwa erforderliche Ermittlungen anordnen oder selbst vornehmen.“

téměř ničeho. „Soferne es der Untersuchungsrichter und im Falle der Beschwerde die Rathskammer mit dem Zwecke des Verfahrens vereinbar findet, kann dem Rechtsbeistande auch die Einsichtnahme aller Akten oder eines Theiles derselben gestattet werden.“ To byla ta šťastná forma, v níž dovoleno obhájci postup řízení a chování se vyšetřujícího soudce sledovati, aniž by při tom potřebná tajnost řízení v míře nejmenší byla ohrožena. Tam, kde věc úplně je jasna, kde není třeba ničeho již před obhájcem skrývati, není věru též příčiny, aby akta vyšetřovací byla jemu nepřístupná; tam však, kde případ je záhadný, výsledek řízení ještě nejistý, kde vyšetřující soudce jako obratný konstruktér budovu svého vyšetřování sestavuje, nebude asi nikdy s účelem řízení se srovnávati, aby obhájce ve spisy mohl nahlédnouti.

Odtud ta opatrná stylisace: pokud soudce vyšetřující neb radní komora za dobré uzná, a ještě to „může“ proč alespoň zde nestojí „musí“, což pak ještě i v tom případě, když radní komora uznala, že soudce vyšetřující neprávem obhájci nahlédnutí do spisů odepřel, že žádost jeho úplně „s účelem řízení se srovnává“, může soudce vyšetřující nahlédnutí ve spisy odepříti?

Jak ochotný byl zákonodárce v tomto případě k státnímu zástupci! ten je oprávněn „jederzeit“ von dem Stande der anhängigen Untersuchungen durch Einsicht der Acten Kenntnis zu nehmen oder deren Mittheilung zu verlangen“ (§. 34. odst. 2. tr. ř.). Proč stejné právo nebylo propůjčeno obhájci, proč i on nemůže v každé době v akta nahlížeti, proč jeho právo na dobré vůli soudce vyšetřujícího neb radní komory závisí? Je to ta slibovaná rovnost stran procesních? Vždyť právo bezpodmínečného nahlížení ve spisy soudní obhájci nikdy odepřeno býti nemá, vždyť jinaké opatření je největším bezprávím na obviněném páchaným, jak nejlépe z toho vyplývá, že obhájce, jenž výslechu obviněného a svědků přítomen býti nesmí, jenž s obviněným ve vazbě jsoucím toliko v přítomnosti úřední osoby může mluvití, jedině tímto způsobem o stavu řízení může se informovati, že jinak svěřence svého nemůže účinně hájiti.

Ostatně je toto právo obhájcovu pravou utopií, přihlédneme-li k tomu, že obviněný sám práva toho úplně postrádá. Jak tento zásadní odpor máme vysvětliti, věru nevíme. Obhájce a obviněný tvoří společně stranu procesní, navzájem se doplňují, mají jedinou

vůli, jediný cíl, mezi nimi nemůže býti tajností; co ví jeden, ví i druhý, práva jejich v tomto směru nemohou býti rozmanitá. Jaký význam má ta okolnost, že obviněný v akta nahlédnouti nesmí, když může tak učiniti obhájce, jenž od soudce vyšetřujícího přímo k obviněnému, třeba i ve vazbě se nalézajícímu, může se odebrati a obsah spisů s ním sděliti? Ustanovení takové je přece svrchovaně nepraktické, a nelze je ničím jiným vysvětliti, než tím, že soudce vyšetřující o to se postará, aby obhájce obviněnému neměl co říci, že i obhájci většinou ve spisy soudní nahlížeti nedovolí.²³⁾

IV. Interessantní je též ustanovení, že obviněný, jenž je ve vazbě vyšetřovací, toliko za přítomnosti osoby úřední s obhájcem svým může mluvit. Také účelu tohoto všeobecného ustanovení §. 45. tr. ř., jímž obhajování obviněného velice je ztíženo, nelze

²³⁾ Charakteristické pro nedůvěru zákonodárcovu k obhájci je zajisté ustanovení cit. §. 45. odst. 2., že obhájce jen pod dozorem osoby úřední ve spisy smí nahlížeti. Nevím, čeho se tu obával, kdyby takové nahlédnutí bez dozoru se stalo. Něm. řád trestní podobného ustanovení neobsahuje.

Velice je též sporno, jakou formou toto obhájci propůjčené právo je omezeno. Vargha (Vertheidigung str. 615) je toho názoru, že obhájce je oprávněn žádati, aby v akta vyšetřovací po případě i ve svém bytě pod dozorem úřední osoby mohl nahlédnouti, a odůvodňuje náhled svůj tím, že zákon ustanovuje toliko, že obhájce pod dozorem úřední osoby ve spisy smí nahlížeti, o místě však, kde by se tak státi mělo, se nezmiňuje. Téhož názoru je i Mayer (Kom. §. 45. poz. 11.), jenž se domnívá, že alespoň v případech výmínečných tak státi se může. Jiného náhledu je Storch. (Řízení I. str. 329. poz. 4.) Ačkoli o tom jsme přesvědčeni, že náhled Varghy a Mayera se zákonem zcela dá se srovnati, domníváme se přece, že při tendenci dneš. řádu trest. pochybnost Storchova zcela je oprávněna. Mayer dal se tu nejspíše svěsti ustanovením §. 147. odst. 4. něm. tr. ř.: „Nach dem Ermessen des Vorsitzenden können die Acten mit Ausnahme der Überführungsstücke, dem Vertheidiger in seine Wohnung verabfolgt werden“, — a z nedostatku opácného ustanovení v rak. ř. tr. dovozoval přípustnost podobného opatření i dle práva rak. Ovšem i při výkladu něm. tr. ř. panujícím je názor, že po dobu soud. řízení přípravného obhájce práva toho nemá, čemuž zejména slovo „Vorsitzender“ zdá se nasvědčovati. (Srov. Löwe Kom. §. 147.)

Pokrok v ustanovení něm. tr. ř. proti rakouskému spatřujeme v tom, že obhájci nikdy nesmí býti odepřeno právo, nahlédnouti v protokol o výslechu obviněného, v protokol o dobrém zdání znalců a v protokol o těch úkonech soudních, jímž býti přítomen obhájce je oprávněn. Podobná liberálnost je tím oprávněnější, uvážíme-li, že často buď pro nebezpečí z průtahu, buď pro jiné pochybnosti soudce vyšetřujícího (pr. rak.), obhájce zbaven je možnosti úkonům těm býti přítomen, a že tak zákon sám ho odškodňuje za omezení práva jemu poskytnutého.

tak snadno naléztí. Nejspíše odůvodněno je účelem vazby vyšetřovací, s níž nikterak nestřežená rozmluva obviněného s obhájcem se nesrovnává. — Účelem vazby vyšetřovací je dle §§. 174. a 175. tr. ř. vzdorovati neposlušnosti obviněného, zamezení jeho útěku, kollusi, opakování neb dokončení skutku trestného; při vazbě pro velikost činu nelze samostatného, při vazbě pro přistižení při skutku samém vůbec žádného důvodu naléztí.

Přihlédneme-li nyní k jednotlivým těmto druhům vazby vyšetřovací, poznáme, že toliko při vazbě kollusní nějakou snad příčinu najdeme, jež k omezení volné rozmluvy obviněného s obhájcem vésti by mohla; marně však při vazbě pro neposlušnost, pro podezření z útěku, opakování neb pokračování v činu trestném po nějakém rozumném důvodu budeme pátrati.²⁴⁾ A přece §. 183. výslovně prohlašuje, že obviněný ve vazbě vyšetřovací jen těm omezením může býti podroben, jež jsou nutna, aby soudce osobou jeho se mohl zjistiti a smlouvání se, vyšetřování nepříznivá, zameziti. Ustanovení toto v souhlas uvéstí s naprostým vyloučením nestřežené rozmluvy s obhájcem v §. 45. tr. ř. uvedeným je nemožno; odpor ten však jasně ukazuje, jak oprávněna je výtká, že praxe rozličných titulů vazby vyšetřovací nezná, že vždy jí jde jen o vazbu kollusní, jíž snaží se obviněného od ostatního světa odloučiti a k doznání přiměti, a že ostatní titule mají jen tomuto účelu sloužiti, jej zakrývati. A touto snahou, zásadám dnešního řízení naprosto odporující, obviněného k doznání přiměti, můžeme jedině si vysvětliti omezení práva rozmluvy obhájcovy s jeho chráněncem, jehož vlastního účelu ani v důvodu kolluse nelze hledati.

Což by se zákonodárce skutečně domníval, že obhájce na místě obviněného nepříznivě na svědky bude působiti, je a znalce snad ke krivému svědectví bude sváděti, že zničí stopy, jež k vy-

²⁴⁾ Okolnosti této dobře si povšimnul Mühlfeld již při poradách r. 1863. a rozhodně proti omezení uvedenému vystoupil, dokládaje, že takovéto omezení obhájcovy je výrazem největší nedůvěry proti stavu advokátnímu, že dle toho ustanovení více každému žalávníku než obhájci se důvěruje, a že opatření takové nanejvýše na případy vazby kollusní mělo by se omeziti. Důvody, jež proti mínění Mühlfeldovu jinými členy komise byly uvedeny, zarážejí svojí nedostatečností, nicméně při hlasování vyslovily se pro úplné vyloučení přítomnosti osoby úřední toliko dva hlasy; za to však přijat byl eventuální návrh Mühlfeldův (přistoupením Glasera a ministra Heina), aby omezení nestřežené rozmluvy toliko při vazbě kollusní bylo připuštěno. Že usnešení to v osnovu V. bylo přijato, do dalších osnov však nepřešlo, o tom již dříve jsme se zmínili.

pátrání zločinu vedou? Nebylo by takové odůvodnění ustanovení zákonného největším snižováním stavu advokátůho, nebylo by výrazem největší slabosti moci veřejné, kdyby tomuto přemlouvání svědků a znalců, neb snad jiné nesprávné činnosti obhájcové nemohla zaméziti? Jsou přísná ustanovení práva hmotného tak nedostatečná, že nedovedla by to překaziti? Obhájce, jako vykonavatel úřadu na gradu akademickém závislého, nedopustil by se zajisté pro většinou nepatrnou odměnu skutků trestných, jež zničení celé jeho existence měly by v zápětí.

Účel omezení toho musí tedy býti jiný a my ho spatřujeme v tom, aby obhájce nepřekážel soudci vyšetřujícímu v jeho snaze, obviněného k doznání přiměti; že účel ten je dostatečný, uvěří každý, kdo si toho je vědom, že staré heslo inkvisice „doznání vrcholem je usvědčení“ dosud řízení přípravné ovládá. Obviněný má býti zcela osamocen, veškeré opory zbaven, vlivu soudcové naprosto přistupen; tortura tělesná nahrazena duševní, a tento důvod vazby vyšetřovací nestřeženou rozmluvu uvězněného s obhájcem činí nemožnou.²⁵⁾ Zákon uznává, že obhájce má právo na zvláštní postavení proti obviněnému, že mezi nimi musí býti poměr největší důvěrnosti, a osvobozuje ho z příčiny té v §. 152. tr. ř. od povinnosti svědecké; avšak po dobu přípravného řízení nedovoluje mu, je-li obviněný uvězněn, třeba jen proto, že při činu samém byl dopaden, s ním mluvití.²⁶⁾ —

²⁵⁾ Že výklad tento úplně duchu a historickému vývoji rak. trest. řízení odpovídá, toho dokladem buďtež mimo jiné (srov. v předu uvedená ustanovení starších zákonů) slova Sonnenfelsova („Über die Stimmenmehrheit in Criminalurtheilen“ I. vyd. str. 3, II. vyd. str. 15.): „Hiedurch wird die Nothwendigkeit eines fremden Vertreters beseitiget, und in dem „wahrhaft Schuldigen“ die Zuflucht zur Chikane eines ehrlosen Sachwalters verschlossen, dessen Denkungsart dazu geeignet und vorbereitet ist, alle Art von List und Erfindung in das Spiel zu bringen, welche den Zweck der wesentlichen Rechtspflege vereiteln kann.“

²⁶⁾ Něm. řád trest. ustanovuje v §. 148.: Dem verhafteten Beschuldigten ist schriftlicher und mündlicher Verkehr mit dem Vertheidiger gestattet. — So lange das Hauptverfahren nicht eröffnet ist, kann der Richter schriftliche Mittheilungen zurückweisen, falls deren Einsicht ihm nicht gestattet wird. — Bis zu demselben Zeitpunkte kann der Richter, sofern die Verhaftung nicht lediglich wegen Verdacht der Flucht gerechtfertigt ist, anordnen, dass den Unterredungen mit dem Vertheidiger eine Gerichtsperson beiwohne.“ Ačkoliv i toto ustanovení zbytečně právo obhájcovu s obviněným volně mluvití omezuje, je přece logičtějším v tom směru, že omezení to pouze v případě vazby kollasní („112. něm. tr. ř.) připoustí.

Z uvedeného je patrné, že ta „rozsáhlá práva“ obhájci zákonem po dobu řízení přípravného propůjčená ve skutečnosti jsou velice nepatrná, že soudce vyšetřující může, ale většinou též nemusí jich šetřiti, že největší jejich porušení nemá na platnost řízení žádného účinku, že o řádné obhajování obviněného jimi velmi málo je postaráno, ač vzhledem k účelu řízení přípravného (§. 91. odst. 2.) velice ho je zapotřebí. — Ovšem přívrženci dnešního řádu mohli by mi namítnouti, že materiální hájení dostatečnou je zárukou, že obviněnému křivda se nestane, že soudce vyšetřující a všichni veřejní orgánové v řízení trestním zúčastnění, tedy i veřejný žalobce a policie o hájení interestů obviněného se mají starati (§. 3. tr. ř.). Přihlížeti k obhajovací činnosti státního zástupce neb policie, orgánů to, jejichž úkol s obhajováním obviněného přirozeně nemá ničeho společného, domnívám se, že bylo by zbytečno, chci pouze o obhajování obviněného soudcem vyšetřujícím se zmíniti.

Nesčíslněkráté bylo již k tomu poukázáno, že úkol, jež zákon v tomto směru vyšetřujícímu soudci svěřuje, přesahuje jeho síly, že týž při nejlepší vůli nemůže obviněnému obhájce nahraditi, že je to naprosto protismyslné, aby stíhatel — a tím přece soudce vyšetřující je — byl zároveň obhájcem stíhaného, že spojují se tak v jedné osobě dvě funkce navzájem se vylučující. To uznával již Glaser (Verh. des deutsch. Juristentages III. 2. str. 318. a 319.), když proti návrhu Kellerově, by vyšetřování státnímu zástupci vůbec bylo svěřeno, uváděl, že dle tohoto návrhu o dostatečné obhajování obviněného nebylo by postaráno: „Übertragen wir ihm (dem Staatsanwalt) die Verpflichtung, überlassen wir es ihm, die Vertheidigung vollständig zu führen, so sind wir bei dem, was wir verlassen haben, bei der die schlimmste Seite des alten inquisitorischen Prozesses bildenden Konzentri- rung entgegengesetzter Funktionen in derselben Person.“ Bohužel byla tato slova Glaserova pouze lesklou frází, obratem krasořečníka, neboť v témže okamžiku pravil: „ich meine, dass ein Mann besteht, welcher kraft seines richterlichen Amtes ebenso für die materielle Vertheidigung des Angeschuldigten zu sorgen hat, wie für die materielle Begründung der Anklage.“ Tímto znamenitým mužem byl Glaserův vyšetřující soudce; to nebyla již nejhorší stránka inkvisičního processu, to nebyla již koncentrace odporujících si

funkcí v jedné osobě, neboť vznešená postava soudcova musila ihned veškeré pochybnosti rozptýliti.

Je-li tato námitka správná, je-li pravda, že nade vše stranictví povýšená osoba soudcova nejlepší je zárukou toho, že obviněnému se neukřivdí, pak ovšem nevím, proč odstranili jsme proces inkvisiční, proč jsme tvrdili, že zásada obžalovací jediné je spravedlivá, proč nedospěli jsme spíše k názoru, že nejlépe učiníme, když obviněného naprosto svěříme rukoum soudcovým, proč zvrácení inkvisice jsme považovali za nezbytný požadavek snah osvětových? Dovede-li soudce tak znamenitě obhajovati interesy obviněného v řízení přípravném, dovedl by tak zajisté i v hlavním přelíčení; nač zde připouštěti obhájce, k němuž v řízení přípravném s takovou nedůvěrou se pohlíží! Nestranný soudce vyšetřující zjistil všecky okolnosti obviněnému příznivé i nepříznivé, správnost a úplnost jeho činnosti vylučují veškeru pochybnost, pravda materiální najisto je postavena, nač ještě nyní dále v řízení průvodním pokračovati, proč soud nemůže ihned na základě akt soudce vyšetřujícího rozhodnouti? — Poněvadž se o tom pochybuje, že ve spisech vyšetřovacích skutečná pravda je obsažena; poněvadž se připouští, že soudce vyšetřující se mohl mýliti, nesprávně na věc nazíratí, neb býti stranickým, poněvadž se uznává, že jen v rovném zápasu stran skutečná pravda může se zjevití! Je-li tomu tak, pak ovšem nedovedu si vysvětliti, proč zápas ten již od počátku nebyl připuštěn aneb proč alespoň k tomu se nehledělo, aby činnost soudce vyšetřujícího stranami mohla býti kontrolována, proč na příklad obhájce obviněného jako pomocník soudce vyšetřujícího nebyl připuštěn, proč naopak práva jeho vzhledem k právům žalobcovým tak jsou omezena!

Dovedl-li však soudce vyšetřující tak dokonale vše obviněnému příznivé zjistiti, dovedl by zajisté i okolnosti jemu nepříznivé s nemešší přesností vypátrati; a přece není tomu tak, alespoň zákon sám tomu nevěří, když veřejnému žalobci propůjčuje právo „hinsichtlich der Vornahme einzelner Untersuchungshandlungen Anträge an den Untersuchungsrichter zu stellen“ (§. 97. tr. ř.) a právo za doplnění přípravného řízení žádati (§. 112. tr. ř. odst. 3.). Že by podobné právo i obhájci obviněného bylo propůjčeno, o tom se zákon nezmiňuje, a přece je zrovna tak možno, že i vzhledem k obhájení obviněného vyšetřování je nedokonalé a neúplné, a rovné postavení stran procesních toho vyžaduje, aby nejen žalobce, ale i obhájce potřebné k objasnění věci návrhy soudci

vyšetřujícímu mohl činiti.²⁷⁾ Co má dělati obhájce, když vyšetřování k náležitě obraně za nedostatečné považuje, maje sám doplniti, neb často již pozdě před hlavním přelíčením neb při něm dodatečně své návrhy učiniti? Je to k prospěchu obhájení obviněného, k prospěchu úplnosti a rychlosti trestního řízení, je tak pravda materiální více zaručena, než kdyby obhajovací činnost obhájce ve větší míře již v řízení přípravném byla připuštěna?

Zmínil jsem se již dříve, že s dnešním vyšetřováním soudcovým není často spokojen ani žalobce ani obviněný ani jeho obhájce, protože na soudci žádá zákon více, než může učiniti. Nejspravedlivější vyšetřující soudce musí jako každý jiný člověk proti obviněnému zaujmouti jisté stanovisko, buď příznivé, buď nepříznivé, tak naprosto indiferentním, jak zákon si toho přeje, býti nemůže; a dle toho proti jeho vůli nabývá vyšetřování jistého zabarvení, stylisace protokolů, obeslání svědků, rozhodování o tom, co je nutné, co zbytečné, podléhá nutně jeho názoru o vině neb nevině obviněného. Soudce vyšetřující je prvním soudcem v případě vyšetřovaném, osobní jeho názor je často pro celé řízení směrodatným. Z jeho akt čerpá žalobce žalobu, obhájce na nich zakládá svoji obranu, soudce rozhodující dle nich před počátkem líčení tvoří si úsudek, s nímž přistupuje k hlavnímu přelíčení. V těch případech, v nichž vyšetřující soudce je obviněnému nakloněn, a nebývá to úkaz tak řídký, je mu též znamenitým obhájcem, v opácném případě musí stíhatel nad obhájcem zvítěziti, o hájení obviněného soudcem vyšetřujícím nemůže pak býti řeči.

Kdybych však i připustil, že vyšetřující soudce dovede v sobě zapřítí člověka, že obviněný naň nemůže učiniti dojem příznivý ani nepříznivý, kdybych i o tom přesvědčen byl, že každý vyšetřující soudce je člověkem svrchovaně spravedlivým, nadaným právnikem, bystrým pozorovatelem, že nemůže se mýliti, na nesprávné cestě se ocitnouti, a že tak v přípravném řízení soudním o obhájení obviněného, i když obhájce nemá, znamenitě je postaráno, ne-

²⁷⁾ Pokud návrhů obhájcových v přípravném řízení se týče, domníval se Glaser, že takové právo obhájci propůjčiti, bylo by úplně zbytečno (srov. cit. Verhandlungen, III. 2. str. 320. „Um so etwas Ausgiebiges zu bewirken, muss der Vertheidiger doch wissen, worauf er diese Anträge zu stellen hat. In der Hauptverhandlung ist dies leicht, da hat er schon einen Überblick über den Stand der Dinge, in der Voruntersuchung weiss er noch Nichts.“ Slova tato jsou věru velice poučná a nejlépe ukazují, jak Glaser postavení obhájce v řízení přípravném si představoval.

dovedu si přece představit, kdo hájí obviněného v těch případech, kdy řízení přípravné úplně veřejnému žalobci je svěřeno, kdy on sám za pomoci jiných orgánů státních vyšetřuje.²⁸⁾

§. 91. odst. 1. tr. ř. stanoví: „Der Versetzung in den Anklagestand muss eine Voruntersuchung vorausgehen, wenn es sich um ein Verbrechen handelt, dessen Aburtheilung dem Geschwornengerichte zukommt, oder wenn gegen einen Abwesenden das Strafverfahren eingeleitet werden soll. In allen anderen Fällen bleibt es dem Ermessen des Staatsanwaltes anheimgestellt, ob eine Voruntersuchung zu beantragen sei.“ — Vidíme tedy, a Glaser sám toho se dovolává, že vyšetřování soudní má býti pouhou výjimkou a jediné ve dvou případech, kdy skutek trestný porotě k rozsouzení je přikázán, neb proti nepřítomnému řízení zahájeno býti má, je [nutným, ve všech ostatních případech však toliko fakultativním, a státní zástupce sám může tu vyšetřovati. Toto vyšetřování státním zástupcem zastupuje úplně vyhledávání, soudcem vedené, je základem žaloby a dalšího řízení. Dle §. 88. tr. ř. posl. odst. může v něm veřejný žalobce pomoci policie, jež dle §. 36. cit. z. naprostou poslušností je mu povinna, vyslychati a výsledkům těm sám přítomen býti, ohledání a domovní prohlídka předsevzítí a protokoly o tom sepsané jsou v dalším řízení právněplatnými prostředky průvodními, byly-li bezodkladně soudci vyšetřujícímu sděleny, a ten jejich úplnost a správnost formy zjistil.

Kdo hájí v tomto vyhledávání podezřelého, jenž tu zcela svému odpůrci je vydán, kdo shromažďuje tu materiál obhajovací, kdo rozhoduje o stížnostech jeho, kde jsou nyní i ta nepatrná práva obhájci v §. 45. poskytnutá? Má podezřelý alespoň právo o to žádati, aby soudní vyšetřování bylo zahájeno, aby proti přirozenému jeho odpůrci alespoň nějaké dostalo se mu obrany?²⁹⁾

²⁸⁾ Ovšem není pochybností, že i v tomto přípravném vyhledávání podezřelý může si zříditi obhájce, poněvadž však zákon při úpravě práv obhájcových toliko soudní řízení přípravné má na mysli, je patrné, že při vyhledávání státním zástupcem práva obhájce velice se stávají pochybnými. Nanejvýše dalo by se tu mluvit o právu obhájcově býti přítomnu ohledání a prohlídce domovní úřadem policejním předsevzaté, — myslím však, že se tu ve většině případů obhájce o úkonech těch nedoví, kdyby však náhodou přece o nich zvěděl, nemohla by mu bez ztráty účinnosti těchto prostředků průvodních v pozdějším řízení (§. 88. tr. ř. in fine) přítomnost býti odepřena.

²⁹⁾ K nesrovnalostem, jež z ustanovení §. 91. vyplývají, správně poukazuje Zucker v Gerichtssaal, roč. 47. „Einige Bemerkungen über Reformbedürftigkeit der heutigen Voruntersuchung mit besonderer Berücksichtigung

Podezřelý přestává zde i formálně proti žalobci býti stranou procesní, osud jeho úplně svěřen je rukou jeho protivníka, a není tu nikoho, kdo zájmy jeho v tomto vyšetřování účinně by hájil. Že veřejný žalobce k tomu nikterak není způsobilým, uznával Glaser velmi dobře, když na sjezdu německých právníků (III. 2. str. 318.) pravil: „Dafür dass der Staatsanwalt die materielle Vertheidigung des Angeschuldigten übernehmen soll, dafür, glaube ich, kann kaum Jemand seine Stimme erheben.“ Rovněž motivy k §. 91. tr. ř. uvádějí: „Die Voruntersuchung ist keineswegs eine lediglich gegen den Angeschuldigten gerichtete Massregel, sie soll vielmehr nach der für sie noch immer massgebenden Inquisitionsmaxime die Vertheidigung ebensowohl als die Anklage vorbereiten, und dem Angeschuldigten namentlich die Möglichkeit gewähren, sich noch vor der öffentlichen Hauptverhandlung vollständig zu rechtfertigen und so der letzteren zu entgehen. Es kann daher nicht gebilligt werden, wenn dem Staatsanwalte die Möglichkeit gewährt wird, nach Gutdünken zu veranlassen, dass dem Angeschuldigten vor der Hauptverhandlung kein richterliches Gehör geschenkt wird.“ — Jak po tomto úvodě ustanovení §. 91. „In allen anderen Fällen bleibt es dem Ermessen des Staatsanwaltes, beziehungsweise des Privatanklägers anheimgestellt, ob eine Voruntersuchung zu beantragen sei“ máme si vysvětliti, je věru těžko rozhodnouti, ustanovení to však je nejlepším dokladem nejistoty Glaserovy při

des geltenden öst. Strafprocessrechtes“ str. 442. „So muss gegen den seiner That vollkommen geständigen Dieb die gerichtliche Voruntersuchung eingeleitet und durchgeführt werden, wenn der Werth der gestohlenen Sache die Summe von 300 Fl. auch nur um einen Kreuzer übersteigt, ob aber in einem verwickelten Betrugs- oder Veruntreuungsfalle, wofern nur der Schaden nicht 300 Fl. übersteigt eine gerichtliche Voruntersuchung zur Klarstellung der Sachverhalte stattzufinden habe, darüber entscheidet der Staatsanwalt nach eigenem ganz souveränen Gutdünken!“ — Podobný případ uvádí Vymětal ve článku „K reformě trestního vyšetřování“ ve zprávách právnické jednoty moravské, roč. 1898 číslo 3. str. 124.

Něm. tr. řád poskytuje stíhanému právo za zavedení soudního přípravného vyšetřování žádati. § 176. cit. zák. ustanovuje: . . . In denjenigen Strafsachen, welche zur Zuständigkeit der Landgerichte gehören, findet die Voruntersuchung statt: 1. wenn die Staatsanwaltschaft dieselbe beantragt, 2. wenn der Angeschuldigte dieselbe in Gemässheit des §. 199. beantragt und erhebliche Gründe geltend macht, aus denen eine Voruntersuchung zur Vorbereitung seiner Vertheidigung erforderlich erscheint.“

úpravě řízení přípravného a nevydává nejlepšího svědectví o jeho důslednosti.³⁰⁾

Pozornosti Glaserově nemohla ovšem uniknouti tato nesrovnalost, ale způsob, jakým jí odpomoci chtěl, je naprosto nedostačelný, a přímo zaráží okolnost, že je v jasném odporu se zněním zákona. Glaser totiž uznával, že stíhaný má často veliký na tom zájem, aby soudní vyšetřování bylo zavedeno a že zákon z příčiny té musí podezřelému poskytnouti právo, aby zavedení přípravného vyšetřování mohl se domáhati, domnívá-li se, že na jeho výsledcích stíhání může být zastaveno. A tu uvádějí motivy, že skutečně tato možnost stíhanému zákonem je poskytnuta: „Andererseits aber steht dem Angeschuldigten in diesem wie in jedem anderen Falle das Recht zu, gegen die Anklageschrift Einspruch zu erheben und die vorläufige Entscheidung des Oberlandesgerichtes zu begehren; findet dieses sodann eine bessere Aufklärung des Sachverhaltes nothwendig, so weist es die Anklage vorläufig zurück und veranlasst die gerichtliche Voruntersuchung.“ Názor tento není však správný, naopak odporuje zákonu, neboť dle §. 211. tr. ř., jenž o případě tomto jedná, nepřekáží nic státnímu zástupci, aby ve svém vyhledávání nepokračoval, a novou žalobu na jeho základě nepodal.³¹⁾

Tím, že dobré vůli žalobcové ve většině případů je zůstaveno, zda vyšetřující soudce zakročí neb ne, ztrácejí ovšem ustanovení zákonná ve prospěchu obhajování obviněného v řízení přípravném velice na svém významu a praktické své ceně. Že náprava těchto poměrů je nutná, uznává se dnes ve vědě všeobecně, a domníváme se, že snad i v kruzích k ní povolaných přesvědčení o její nezbytnosti zjedná si průchodu. V domnění svém jsme utvrzeni francouzskou reformou trestního řízení přípravného, jež zajisté i u nás dojde náležitě povšimnutí.

Na reformu trestního řádu z r. 1808. pomyslí se ve Francii dle dvaceti let. Již r. 1878. svolal v příčině té ministr spravedlnosti Dufaure mimoparlamentární komisi, jež ihned pustila se do práce. O rok později předložil nástupce jeho le Royer senátu návrh zákona o 214 člancích, práci to komise, který v sobě obsahoval důkladnou reformu předpisů code d'instr. crim. o pří-

³⁰⁾ Srov. již uvedený článek Zuckráv v G.-S. roč. 47. str. 436 a násl.

³¹⁾ Na znění motivů spočívá též nejspíše náhled Storchův. Řízení II, str. 164. *eg 1272 26*

pravném vyšetřování. Tento návrh, jímž kontradiktorní řízení přípravné mělo být zavedeno, byl po řadu let předmětem porad zákonodárných, jež však dosud nevedly k cíli. Z příčiny té učinil senator Constans senátu návrh mnohem omezenější prvotního, toliko z několika článků se skládající, jehož jediným předmětem byla organizace přípravného vyšetřování ve formě kontradiktorní. Návrh tento stal se zákonem ze dne 8. prosince 1897., a odstraněny jím největší nedostatky vyšetřování přípravného dle code de instr. cr., jež nyní alespoň částečně ve shodu se základními zásadami trestního řízení bylo uvedeno. Veškerá ustanovení cit. zákona lze shrnouti v tyto body:

1. Zabrániti tomu, aby nikdo, jenž pro nějaký čin trestný byl uvězněn, nemohl déle čtyřiaadvaceti hodin zůstatí nevyslechnut (čl. 2., 4., 5., 6.).

2. Zabezpečiti co největší svobodu hájení obviněného v řízení přípravném; výjimky připouští se toliko v případech naprosté nutnosti (čl. 3., 7., 8., 9., 10., 12.).

Každý uvězněný (zatknutý) může ihned od prvního svého předvedení, jehož účelem není nic jiného, než zjištění identity, žádati, aby zřízen mu byl obhájce, s nímž svobodně může se stýkati, a jenž všem výslechům svého klienta před soudcem vyšetřujícím může být přítomen. Před každým výslechem může obhájce nahlížeti ve spisy soudní, aby proti důvodům stíhání svěřence svého mohl hájiti. Konečně musí obhájce neprodleně o všech nařízeních soudce vyšetřujícího zpraven být. Jedním slovem, dřívější tajné inkvisiční řízení přípravné nahrazeno ve značné části řízením kontradiktorním. Velikým nedostatkem tohoto zákona je však ta okolnost, že obhajování není tu obligatorním, tak že ve většině případů k němu nedojde.³²⁾

³²⁾ Srov. Bulletin de l'union internationale de droit pénal. VII. 2. str. 156. a násl. Příslušná ustanovení zákonná jsou:

Čl. 3. Lors de cette première comparution, le magistrat constate l'identité de l'inculpé, lui fait connaître les faits qui lui sont imputés, et reçoit ses déclarations, après l'avoir averti qu'il est libre de ne pas en faire. — Mentions de cet avertissement est faite au procès-verbal. — Si l'inculpation est maintenue, le magistrat donnera avis à l'inculpé de son droit de choisir un conseil parmi les avocats inscrits au tableau ou admis au stage, ou parmi les avoués, et, à défaut de choix, il lui en fera désigner un d'office, si l'inculpé le demande. La désignation sera faite par le bâtonnier de l'ordre des avocats, s'il existe un conseil de discipline et, dans le cas contraire, par le

Jakým způsobem u nás reforma státi by se měla, zmínil jsem se již v předu, že nechci detailně rozebírat. Zásahu o projednání této otázky získal si dvor. rada Dr. Zucker pojednáním ve své Untersuchungshaft (III. 148. a násl. srov. též G. S. 47. str. 436. a násl.), v poslední době též žák jeho Vymětal delším článkem ve „Zprávách právnické jednoty moravské“ (VII. roč. sešit 3. a 4.) snažil se pozornost k ní obrátiti. Názor jejich srovnává se v základě s názorem Kellerovým (na III. sjezdu něm. právníků): Řízení přípravné, sbírání materialu skutkového a průvodního přísluší nikoli soudci vyšetřujícímu, nýbrž státnímu zástupci, činnost soudce, jako orgánu vyšetřujícího, úplně tu odpadá. Veřejný žalobce sbírá

président du tribunal. — Mention de cette formalité sera faite au proces-verbal.

Čl. 7. Non obstant les termes de l'art 3. le juge d'instruction peut procéder à un interrogatoire immédiat et à des confrontations, si l'urgence résulte, soit de l'état d'un témoin en danger de mort, soit de l'existence d'indices sur le point de disparaître, ou encore s'il s'est transporté sur les lieux en cas de flagrant délit.

Čl. 8. Si l'inculpé reste détenu, il peut, aussitôt après la première comparition, communiquer librement avec son conseil. — Le paragraphe final ajouté par la loi du 14. juillet 1865. à l'art. 613. du Code d'instr. criminelle est abrogé, en ce qui concerne les maisons d'arrêt ou de dépôt soumises au régime cellulaire. Dans toutes les autres, le juge d'instruction, aura le droit de prescrire l'interdiction de communiquer pour une période de dix jours; il pourra la renouveler, mais pour une nouvelle période de dix jours seulement. En aucun cas l'interdiction de communiquer ne saurait s'appliquer au conseil de l'inculpé.

Čl. 9. L'inculpé doit faire connaître le nom du conseil par lui choisi en le déclarant soit au greffier du juge d'instruction, soit au gardien-chef de la maison d'arrêt. — L'inculpé détenu ou libre ne peut être interrogé ou confronté à moins qu'il n'y renonce expressément, qu'en présence de son conseil ou lui dûment appelé. — Le conseil ne peut prendre la parole qu'après y avoir été autorisé par le magistrat. En cas de refus, mention de l'incident est faite au procès-verbal. — Le conseil sera convoqué, par lettre missive, au moins vingt-quatre heures à l'avance.

Čl. 10. La procédure doit être mise à la disposition du conseil, la veille de chacun des interrogatoires que l'inculpé doit subir. — Il doit lui être immédiatement donné connaissance de toute ordonnance du juge par l'intermédiaire du greffier.

Čl. 12. Seront observées à peine de nullité de l'acte et de la procédure, les dispositions prescrites par les articles 1., 3. §. 2., 9. §. 2., et 10.

Cirkulářem ministra spravedlnosti k generálním prokurátorům při soudech appelačních ze dne 10. prosince 1897. došel zákon tento v jednotlivých bodech dodatečného provedení.

nejen material obžaloby, ale i material k obhajování obviněného potřebný. — Proti návrhu Kellerově šel však Zucker ještě dále a přikázal státnímu zástupci i ony úkony přípravného řízení, k nimž Keller příslušného soudce povolával, na př. vazbu obviněného, prohlídku domu a papírů, ohledání k důkazu potřebná, výslech svědků, již pravděpodobně k hlavnímu přelíčení se nedostaví atd.

Proti tomuto návrhu činí se mnohé námitky, jimž nelze veškeré důvodnosti odepřít. Tak správně uvádí prof. Dr. Storch (Řízení II. str. 139. pg. 2.): „Poněkud dále jde na př. Zucker, kterýž samému státnímu zástupci svěřuje výkony přípravného řízení, při nichž společníst soudcovská jeví se býti žádoucí nebo dokonce nezbytnou, zvláště uvalení vazby, prohledávání domu a osoby, zabavení dopisů a zásilek, ponechávaje těm, jichž se týká, aby činili proti tomu námitky, o kterýchž by potom, po předchozím (veřejném) jednání stran, rozhodoval soud. Avšak tohoto nařízení nebylo by naprosto možno užiti při obžalobě podporné a soukromé, nehledě ani k tomu, že i obviněnému, shledává-li toho potřebu, nelze odíratí práva, aby za některý z těchto výkonů žádal.“ — Pokud mne se týče, nemohu úplně s názorem Zuckerovým z té příčiny souhlasiti, že přehlídí ze zásady akusační vyplývající spravedlivý požadavek rovného postavení stran procesních. V důsledně provedeném řízení obžalovacím je věcí žalobcovou žaloba, věcí obviněného hájení se, žádati na žalobci, aby sbíral material obhajovací, zdá se mi býti stejně nepřirozeným, jako kdyby na stíhaném se žádalo, aby material obžaloby žalobci opatřil. Péče o stíhaného nemůže se veřejnému žalobci svěřiti, nikoli snad z důvodu obavy jeho stranickosti, nýbrž proto, že péče ta je mu úplně cizí a s postavením jeho, jako strany sporné, nemá ničeho společného.

Námitkám, jež proti dnešnímu řízení přípravnému se činí, snad snáze přijetím těchto zásad bylo by možno odpomoci:

Strany samy opatřují si material procesní, v řízení po celou dobu aspoň veřejnost stran je zaručena, hájení obviněného je obligatorní, a naprostá rovnost stran je zaručena. Činnost soudcova v řízení přípravném spočívá pouze v tom, že k tomu přiblíží, aby strany práv zákonem jim poskytnutých nezležívaly, a aby příprava k hlavnímu přelíčení byla úplná. V jeho rukou soustředí se material žalobní i obhajovací, on rozhoduje o vazbě obviněného,

k němu utíkají se strany, mají-li spolučinnosti soudu zapotřebí buď aby jisté průvody neb věci předzvědné snáže si opatřily, buď aby průvodům svým platnost pro hlavní přelíčení zachovaly. V případech stížností do rozhodnutí soudce, jemuž přípravné řízení je přikázáno, přísluší rozhodnutí příslušnému sborovému soudu první instance v řízení veřejném. Veřejnost může býti toliko ze všeobecných důvodů trestního řádu vyloučena.

Tak stal by se veřejný žalobce tím, čím býti má, ochrancem zákona a bezpečnosti státní, soudce vrátil by se k úřadu svému, přestal by býti nenáviděným inkvizitem, a obviněný nebyl by bez pomoci.³³⁾

³³⁾ Teprve v poslední chvíli, když článek tento byl již vysázen, obdržel jsem německý překlad nového uherského řádu trestního ze dne 22. prosince 1896. (působnost 1. ledna 1900) i nemohl jsem více v textu k ustanovením jeho přihlížeti. Ostatně nevykazuje zákon ten, pokud jde o obhajování obviněného v řízení přípravném, podstatných novot. Veřejnost stran a kontradiktorní forma v tomto období sporu přijaty nebyly, toliko v tom případě, kdy svědek neb znalec pravděpodobně k hlavnímu přelíčení nebude se moci dostavití, mají žalobce, obviněný a jeho obhájce k výsledku jeho býti obesláni a mohou svědku i znalci otázky klásti a potřebné návrhy činiti (§. 125.) V příčině rozmluvy obhájcovy s obviněným, nahlížení ve spisy soudní, ohledání, prohlídky domů a papírů, přijaty celkem zásady něm. řádu trestního (srov. §§. 62., 63. a 126. uher. ř. tr.).

Vnuceného obhajování v řízení přípravném nov. uh. řád trestní nezná, dle §. 57. cit. z. může však i v tomto období, vyžadují-li toho okolnosti, obviněnému obhájce z povinnosti úřední býti zřízen. — O stížnostech obviněného do opatření neb průtahů soudce vyšetřujícího rozhoduje senát obžalovací v sezení neveřejném (§. 113. a 116. cit. z.), vyslechnuv soudce vyšetřujícího a žalobce, v případech nutných i obviněného. Žádosti obviněného, jenž v sídle senatu obžalovaného je ve vazbě, aby za příčinou přednesení své stížnosti před senát obžalovací byl předveden, musí se vyhověti (§. 114.) O námitkách obviněného proti spisu obžalovacímu rozhoduje senát obžalovací v sezení neveřejném po předcházejícím řízení kontradiktorním (§. 261.) Pozornosti zasluhuje též ustanovení §. 411. o státním honorování veřejného zástupce v druhé instanci.

